

Maatwerk en mensenwerk, natuurlijk!

Advies voor een

Beleidskader voor zon op land projecten

gemeente Tynaarlo

Inhoudsopgave

Begrippenlijst.....	2
Inleiding	4
Doel	4
Het participatietraject	5
Leeswijzer	6
Beleidskader met drie pijlers.....	7
Speelveld	14
Beleidskader voor dorpsprojecten	17
Afbakening	19
Maatwerk – het landschap is leidend	20
Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur.....	25
Mensenwerk – inwonersparticipatie.....	27
Stimuleringsbeleid gemeente.....	33
Beleidskader energielandschap	35
Afbakening	37
Maatwerk – het landschap is leidend	38
Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur.....	42
Mensenwerk – inwonersparticipatie.....	44
Stimuleringsbeleid gemeente.....	49
Bijlage 1. Mogelijkheden landschappelijke inpassing met meerwaarde voor natuur	50
Bijlage 2. Ontwerpprincipes zonneparken passend provinciaal beleid.....	52
Bijlage 3. Mogelijke maatregelen ter versterking van de biodiversiteit.....	53
Bijlage 4. Toelichting financiële deelneming	55

Begrippenlijst

Beheerplan	Een plan dat de manier beschrijft waarop een zonnepark wordt onderhouden en beheerd gedurende de gehele levensduur. Het plan omvat de dagelijkse werkzaamheden, het onderhoud van de installaties, de veiligheidsmaatregelen en de afspraken over het beheer van de omgeving van het park.
Belanghebbende	Belanghebbende is een persoon of organisatie die direct betrokken is bij een besluit, gebeurtenis of geschil en daardoor een direct belang heeft.
Co-creatie	Een vorm van samenwerking waarbij verschillende partijen actief betrokken zijn bij het ontwikkelen van een project. In co-creatie hebben alle deelnemers gelijkwaardige invloed op het proces en het resultaat.
Direct omwonende	Inwoners binnen 200 meter van en met direct zicht op het zoekgebied / potentiële locatie.
Dorp	Dorp (CBS): we gebruiken de CBS afbakening voor 'Buurt' plus 'Verspreide huizen'. Zie bijvoorbeeld het dorp Zeijen en Verspreide huizen Zeijen Tynaarlo
Energiegemeenschappen	Een energiegemeenschap is, net als een energiehuis, een vorm van lokale energievoorziening in een woonwijk, buurt of dorp. Binnen een energiegemeenschap wordt energie opgewekt, opgeslagen en/of gedeeld. Vaak zijn opwek en warmte gekoppeld.
Energiehuis	Een lokale samenwerking tussen meerdere partijen binnen een specifiek gebied, die zich bezighouden met energie. Ze stemmen de opwekking, het verbruik en de opslag van energie slim op elkaar af, vaak met het doel om het lokale energienetwerk efficiënter te gebruiken.
Energie landschap	Een energielandschap is een landschap waarin duurzame energieopwekking, met name door zonnepanelen, een prominente rol speelt en een integraal onderdeel vormt van de omgeving. Het omvat meer dan alleen de zonnepanelen zelf, en houdt rekening met de landschappelijke inpassing, de relatie met andere landschappelijk en ruimtelijke opgaven en de mogelijkheden voor energieopslag.
Initiatiefnemer	Iemand (een (groepje) inwoner(s), een grondeigenaar, een bedrijf of een overheid die als eerste een plan of idee oppakt en de aanzet geeft tot een bepaalde actie of onderneming, in dit geval een zonnepark of dorpsproject.
Koppelkans	De mogelijkheid om meerdere wensen of opgaven te combineren en tegelijkertijd uit te voeren. Het is een kans om synergie te creëren, waardoor er een groter resultaat behaald kan worden.
Landschappelijk inpassing	Het proces waarbij een zonnepark zo wordt ontworpen en uitgevoerd dat het harmonieus opgaat in de bestaande omgeving en het landschap.

Lokaal eigendom	Inwoners en ondernemers zijn collectief (gedeeltelijk) eigenaar van de installatie van een wind- of zonnepark, meestal in de vorm van een energie-, wijk- of dorpscoöperatie, en zeggenschap hebben over (de ontwikkeling van) het project, inclusief (een deel van) de opbrengsten.
Meervoudig ruimtegebruik	Een manier om de beschikbare fysieke ruimte zo efficiënt mogelijk te benutten door deze ruimte voor meerdere doeleinden of functies tegelijkertijd of op verschillende momenten te gebruiken
Oppervlakte (netto)	Oppervlakte voor zonnepanelen, onderhoudspaden, voertuigpaden anders dan onderhoudspaden, schaduwval, transformatoropstellingen, omvormers, schakelstations, infrastructuur, onderhoudsgebouwen, en hekwerken;
Oppervlakte (bruto)	Netto oppervlakte plus de oppervlakte benodigd voor extra maatregelen t.b.v. landschappelijke inpassing en additionele natuurmaatregelen.

Inleiding

De energietransitie is in volle gang. Ook de gemeente Tynaarlo neemt haar verantwoordelijkheid en wil in 20xx energieneutraal zijn. Als eerste stap heeft de gemeente in het kader van de Regionale Energie Strategie (RES) 1.0 Regio Drenthe afgesproken om in 2030 0,101 TWh duurzame energie op land op te wekken met zonnenvelden. In de Provinciale Omgevingsverordening (POV) is deze opgave vertaald in een totale oppervlakte van 101 hectare. Hiervan is 36 hectare gerealiseerd op twee verschillende locaties: de zandwinplas bij Tynaarlo en vliegveld Eelde. Tevens is er binnen de vergunde ruimte voor de zandwinplas nog ruimte om circa 9 ha te realiseren.

Voor de resterende opgave van 56 hectare heeft de gemeente in de Omgevingsvisie het gebied tussen het Noord-Willemskanaal en de A28 als zoekgebied aangewezen.

Daarnaast geeft de gemeente in de Omgevingsvisie aan dat zij dorpsgemeenschappen de mogelijkheid wil bieden om zelf elektriciteit op te wekken om aan (een deel van) de behoefte van het dorp te kunnen voldoen. Hierbij geldt geen verplichting: dorpen bepalen zelf of zij dit willen of niet.

Het beleidskader bestaat uit twee delen. Het eerste deel bevat de spelregels voor de **'dorpsprojecten'** en het tweede deel is van toepassing op het **'energielandschap'** tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal.

Uit de omgevingsvisie

Dorpsprojecten: De dorpen krijgen de ruimte om met voorstellen te komen voor het ontwikkelen van kleinschalige velden, goed ingepast in het landschap en bij voorkeur met voldoende ruimte tussen de zonnepanelen om ook de biodiversiteit te versterken. Daarbij gaat het om een netto oppervlakte aan zonnepanelen van maximaal 2,5 hectare. Door de aanleg van zonnepanelen te combineren met de aanleg van groenzones kan het gaan om een grotere oppervlakte (tot 4,5 hectare). In ieder geval moet sprake zijn van minstens 50% lokaal eigendom.

Energielandschap: Voor de ontwikkeling van het energielandschap in de zone tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal is het van belang zorg te dragen voor een goede inpassing in het bestaande landschap en ook met het snelwegpanorama vanaf de A28. We onderscheiden een gebied ten noorden en ten zuiden van Vriezerbrug. In de gehele zone van het energielandschap moet worden ontworpen op basis van dezelfde ontwerpprincipes om er één geheel van te maken. Bij voorverkenning is gebleken dat er ten zuiden van Vriezerbrug, afhankelijk van de landschappelijke draagkracht en de aandacht voor biodiversiteit, ruimte is voor maximaal 43,5 hectare aan zonnenveld.

Doel

Doel van dit beleidskader is het aangeven onder welke voorwaarden zonneparken mogelijk zijn. We verwijzen in dit document naar de **'spelregels'**. Er gelden deels verschillende, maar deels ook vergelijkbare spelregels voor het grootschalige energielandschap tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal en de kleine

dorpsprojecten. Door vooraf duidelijke spelregels vast te stellen, biedt het kader enerzijds bescherming voor inwoners, landschap en natuur en anderzijds duidelijkheid en ruimte voor initiatieven die bijdragen aan het behalen van de doelstellingen.

Het participatietraject

Dit beleidskader is mede het resultaat van een participatietraject waarbij inwoners de mogelijkheid hebben gekregen om mee te denken en over de randvoorwaarden waaraan dorpsprojecten en het energielandschap moeten voldoen. Hierbij hebben we voor de dorpsprojecten en het energielandschap twee aparte trajecten doorlopen. Beide trajecten werden begeleid door de NMF Drenthe in samenwerking met bureau Schokland en water. Zij hadden de rol als onafhankelijke procesbegeleider (NMF Drenthe) en landschapsexpert (Schokland en water). De gemeente was aanwezig en gaf waar nodig toelichting op de voornemens van de gemeente, het huidige beleid en de ambities met betrekking tot de opwek van hernieuwbare energie zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.

Voorafgaand aan het participatietraject vond een werksessie met overheden plaats, waaronder het waterschap, de provincie Drenthe en beleidsambtenaren uit verschillende velden van de gemeente Tynaarlo. Ook de een vertegenwoordiger van netbeheerder Enexis was aanwezig. Tijdens deze sessie werden de belangen van de verschillende partijen in beeld gebracht en werden koppelkansen opgehaald.

Participatietraject voor spelregels voor dorpsprojecten

Het participatie traject voor de dorpsprojecten bestond uit een online enquête, een startbijeenkomst, een excursie naar zonneweide Glimmen en twee zogenaamde zonnecafés, werksessies waarbij er werd ingezoomd op de [drie uitgangspunten](#) en de betekenis daarvan voor inwoners en mogelijke dorpsprojecten.

De gemeente heeft breed gecommuniceerd over dit traject, onder meer via de huis-aan-huis krant en via de gemeentelijke website. De deelname aan de werksessies viel helaas tegen. Als gevolg hiervan is de opzet van de participatiesessies aangepast.

Aan de enquête deden 96 respondenten mee. De resultaten zijn meegewogen bij het opstellen van de spelregels. In dit document zijn is een aantal resultaten ter illustratie opgenomen.

De startbijeenkomst werd bijgewoond door 30 mensen. Tijdens de startbijeenkomst werden de opgave van de gemeente en het voorgenomen participatietraject nader toegelicht. Daarnaast deelden de leden van [energiecoöperatie Zonnedorpen](#) hun ervaringen bij het ontwikkelen van een eigen dorpszonneproject. Schokland en water verzorgde een presentatie over het landschap van Drenthe. Deelnemers deelden hun zorgen en ideeën.

Vervolgens zijn er twee zonnecafés georganiseerd waarbij de drie uitgangspunten werden besproken. Het programma van de twee zonnecafés was hetzelfde. Het eerste zonnecafé werd georganiseerd in Paterswolde, het tweede in Zuidlaren. Dit om mensen uit verschillende delen van de gemeente de kans te geven om te participeren.

Participatietraject voor spelregels voor het energielandschap

Het participatie traject voor de dorpsprojecten bestond uit een startbijeenkomst, een excursie naar de Energietuin Assen Zuid, een bezoek aan het zoekgebied (fietsexcursie) onder leiding van bureau Schokland en water en twee werksessies rond de uitgangspunten. Daarnaast is er een extra informatiebijeenkomst georganiseerd om de het gemeentelijk beleid nader toe te lichten.

De deelnemers aan deze sessies waren voornamelijk direct omwonenden. Daarnaast namen de leden van de werkgroep energieopwek van de ECDA deel. De excursie aan de Energietuin Assen Zuid viel letterlijk in het water door hevige regen. Desalniettemin waren er een paar deelnemers. Een andere groep omwonenden heeft de energietuin zelfstandig bezocht.

Leeswijzer

In dit document beschrijven we allereerst de [drie pijlers](#) die de leidraad waren bij het formuleren van de spelregels voor zon-op-land projecten. De pijlers zijn:

- 1. Mensenwerk – Bewonersparticipatie:**
- 2. Maatwerk – Het landschap is leidend**
- 3. Natuurlijk – Meerwaarde voor de natuur**

Daarna volg een overzicht van [relevant beleid en beleidskaders](#) die betrekking hebben op zon-op-land projecten. In het daaropvolgende [beleidskader voor dorpsprojecten](#) zijn de spelregels voor dorpsprojecten uitgewerkt. Het beleidskader geeft aan welke spelregels er gelden voor de ontwikkeling van een dorpsproject. Er zijn spelregels voor de drie uitgangspunten. Dat geldt ook voor het [beleidskader voor het energielandschap](#).

In deze hoofdstukken hebben we een aantal *voorbeelden* nader uitgewerkt. Hiermee worden de regels concreet en levend gemaakt. We benadrukken dat het hierbij om voorbeelden gaat. Ontwerpen en plannen worden uiteindelijk in een co-creatieproces uitgewerkt.

In het hele document worden resultaten van de enquête en quotes van deelnemers aan het participatietraject gebruikt ter illustratie. Deze zijn opgenomen in de donkerblauwe kaders.

Beleidskader met drie pijlers

De volgende uitgangspunten, die ook in de Omgevingsvisie benoemd worden, vormen de basis van dit beleidskader en zijn in dit hoofdstuk verder uitgewerkt:

1. **Mensenwerk – bewonersparticipatie:** omwonenden en andere belanghebbenden zijn nauw betrokken bij het ontwerp. De omgeving deelt in de opbrengsten;
2. **Maatwerk – het landschap is leidend:** bij de ontwikkeling van zon-op-land projecten is het landschap leidend en vormt omgevingskwaliteit van het landschap de basis; landschap is leidend bij de locatiekeuze, de planvorming en het ontwerp. Hierbij worden koppelkansen met andere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven zoveel mogelijk benut.
3. **Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur:** zon-op-landprojecten dragen bij aan de het herstel en de versterking van de natuur en biodiversiteit.

Hieronder lichten we deze uitgangspunten verder toe.

1. Mensenwerk – bewonersparticipatie

Bewonersparticipatie is in het klimaatakkoord beschreven als een kritische succesfactor voor de energietransitie. Bewonersparticipatie helpt bij het krijgen van:

- *Draagvlak en acceptatie:* voldoende steun voor het project en besef dat het nodig is voor de overgang naar duurzame energie.
- *Kwaliteit:* een plan zo goed mogelijk maken door de kennis, ervaringen en ideeën van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in het invloedsgebied te gebruiken en op deze manier waarde toe te voegen voor het dorp (de samenleving), het landschap, de natuur (flora en fauna) en het milieu.

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat bij opwekking van duurzame energie op land (zonneparken en windmolens) burgers voor minstens de helft moeten kunnen profiteren van het project. Dit kan bijvoorbeeld doordat buurtbewoners voor de helft eigenaar worden van de windmolen of het zonnepark. Of doordat een deel van de winst wordt geïnvesteerd in buurtprojecten. Buurtbewoners kunnen daarnaast ook zelf een project starten. Ook in de RES Drenthe en de Omgevingsvisie van de gemeente is het streven naar 50% lokaal eigendom opgenomen.

In de omgevingsvisie stelt de gemeente Tynaarlo dat de sterke gemeenschapszin de dorpen houvast biedt om de energieopgave voor het eigen dorp gemeenschappelijk te realiseren, bijvoorbeeld door het oprichten van een dorpsenergiecoöperatie. Lokaal eigenaarschap is een belangrijk instrument voor het scheppen van betrokkenheid van inwoners bij de energietransitie, het draagvlak en de acceptatie van hernieuwbare energie en veranderingen in het landschap. De dorpen beslissen dan zelf hoe ze de energietransitie vormgeven en eventuele revenuen kunnen in het dorp worden ingezet, bijv. t.b.v. maatschappelijke voorzieningen, verdere verduurzaming of landschappelijke kwaliteit. De gemeente wil dan ook ruimte bieden aan dorpsenergiecoöperaties om in eigen beheer kleinschalige zonnevelden te ontwikkelen, goed ingepast in het landschap.

Deze kleine zonnenvelden tot 2,5 hectare zijn alleen mogelijk op basis van *minimaal* 50% lokaal eigendom.

Wij maken in dit document onderscheid tussen:

- *Proces- of planparticipatie*: participatie in het maken van plannen, het ontwerp, inrichting, beheer en onderhoud van een dorpsproject;
- *Financiële participatie*: Mede-eigenaar worden van, financiële deelneming in en/of voordeel ervaren van de opbrengsten van een project. Dat laatste kan de vorm aannemen van een Omgevingsfonds en/of een Omwonendenregeling.

De [participatiewaai](#)¹ bevat een overzicht van verschillende vormen van projectparticipatie (zowel proces- als financiële participatie).

Participatiewaai

Opties voor projectparticipatie bij zon- en windprojecten op land
November 2019

Procesparticipatie in het project

De initiatiefnemer doorloopt samen met de omgeving een proces om te komen tot een wenselijke en haalbare vormgeving van participatie. Hieruit volgen afspraken over het ontwerp van het energieproject, over de ruimtelijke inpassing en/of over financiële participatie en opbrengsten voor de omgeving.

Omwonenden profiteren mee als mede-eigenaar van een wind- of zonneproject, via een vereniging of coöperatie

Mede-eigenaarschap

Omwonenden nemen risicodragend deel aan een project, bijvoorbeeld door aandelen, certificaten of obligaties

Financiële deelneming

Een deel van de opbrengsten komt ten goede aan maatschappelijke doelen in de buurt, zoals een sportclub of wijkvereniging

Omgevingsfonds

Direct omwonenden ontvangen voordeel, bijvoorbeeld in de vorm van verduurzaming van hun woning of korting op groene stroom

Omwonendenregeling

Procesparticipatie: Bij proces- of planparticipatie gaat het om het organiseren van een co-creatieproces waarin inwoners samen vormgeven aan een landschapsvisie, ontwerp en een projectplan, eventueel ondersteund door de gemeente, een andere partij of experts. Het projectplan vormt de basis voor een vergunningsaanvraag bij de gemeente. De gemeente toetst het plan aan de bestaande beleidskaders. Een belangrijk onderdeel van de vergunningsaanvraag is het participatieverslag, waarin het doorlopen participatietraject wordt toegelicht. De gemeente toets dit aan de staande beleidskaders.

¹ De Participatiewaai is tot stand gekomen naar aanleiding van een afspraak in het Klimaatakkoord (aan de Elektriciteitstafel) en is gepubliceerd in november 2019. Dit is een gezamenlijk product van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE, coördinerend), Energie Samen, de Natuur- en Milieufederaties (NMF's), Hier Opgewekt, Holland Solar, de Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA), Energie Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Zie ook Bijlage 4. Financiële deelneming.

Voorafgaand aan het participatieproces wordt een participatieplan opgesteld. Het participatieproces is bij ieder project anders. Zeker in een dorpsproject, waar mensen elkaar goed kennen, is het belangrijk om een goed participatieproces te doorlopen.

Financiële participatie: Financiële participatie bij een zonnepark houdt in dat mensen uit de omgeving van het park mede-eigenaar kunnen worden van het park of kunnen investeren in het project en/of kunnen profiteren van de opbrengsten. Dit kan op verschillende manieren, zoals door het kopen van aandelen, obligaties, of het deelnemen in een energiecoöperatie. Een andere vorm is een omgevingsfonds, waarbij een deel van de opbrengsten wordt gebruikt voor lokale projecten. Voordelen van financiële participatie:

Lokale betrokkenheid:	Burgers worden directer betrokken bij de energietransitie.
Lokale economie:	Geld dat wordt gegenereerd door het zonnepark blijft (deels) in de regio.
Draagvlak:	Participatie kan zorgen voor meer draagvlak voor zonneparken in de omgeving.
Duurzame energie:	Burgers dragen bij aan de opwek van duurzame energie.

Vormen van financiële participatie zijn:

Lokaal eigendom:	Burgers kunnen lid worden van een lokale energiecoöperatie die eigenaar is van (een deel van) het zonnepark en zo meedelen in de opbrengsten.
Aandelen, obligaties of certificaten:	Mensen kunnen aandelen, obligaties of certificaten van het zonnepark kopen, waardoor ze financieel participeren en rendement ontvangen).
Omgevingsfonds:	Een deel van de opbrengsten van het zonnepark wordt gestort in een fonds dat gebruikt wordt voor lokale projecten en initiatieven. Het fonds kan worden ingezet om de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid te vergroten.
Omwonendenregeling:	Mensen die dicht bij het zonnepark wonen, kunnen profiteren van bijvoorbeeld korting op stroom of andere voordelen. Dit is niet hetzelfde als de compensatie van planschade, waarvoor direct omwonenden mogelijk voor in aanmerking komen.

Energiecoöperatie Drentse Aa – ECDA

Een energiecoöperatie stimuleert op lokaal niveau de productie van duurzame energie voor en door burgers. Zij hebben de wens om zelf te bepalen waar hun energie vandaan komt. Daarbij willen zij onafhankelijk zijn van een (commerciële) leverancier of projectontwikkelaar. In Nederland zijn er meer dan 700 van dit soort initiatieven. De energiecoöperaties zijn een belangrijke schakel in de energietransitie. Enthousiaste mensen met een groen hart (voornamelijk vrijwilligers), nemen het heft in eigen hand om Nederland te verduurzamen.

De **Energiecoöperatie Drentse Aa** (ECDA) ziet het zonnepark langs de A28 als een belangrijk project in de regionale energietransitie. Onze betrokkenheid is niet gedreven door economisch gewin, maar door onze overtuiging dat we nu in actie moeten komen: uit zorg voor het klimaat, voor onze leefomgeving en voor de generaties na ons. De ECDA wil bijdragen aan een zonnepark waar we als gemeenschap trots op kunnen zijn – een park dat duurzame energie opwekt, het landschap versterkt, biodiversiteit vergroot en waar lokaal eigenaarschap en maatschappelijke meer waarde van belang zijn.

Visie ECDA op energielandschap

De ECDA kiest hierbij voor een actieve rol, waarin we vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling en instandhouding van het zonnepark. Wij geloven dat grootschalige energieprojecten alleen succesvol en toekomstbestendig zijn als ze breed gedragen worden door de lokale gemeenschap en in nauwe samenwerking met publieke en private partners tot stand komen.

Kernpunten

- Lokaal eigenaarschap en zeggenschap.
- Versterking van biodiversiteit als integraal onderdeel van het projectontwerp
- Landschappelijke inpassing en meervoudig gebruik binnen het zoekgebied.
- Sociale meerwaarde voor de inwoners en maatschappelijke instellingen in onze gemeente met bijzondere aandacht voor energiearmoede.

Niet de vorm waarin de ECDA deelneemt staat voorop, maar het resultaat. De ECDA hecht hierbij belang aan de volgende aspecten:

1. Gemeente en projectontwikkelaars maken inzichtelijk op welke manier en in welke mate de geplande zonneparken een bijdrage leveren aan de energietransitie in de Gemeente Tynaarlo. Ook geven ze aan hoe en in welke mate de CO₂ en stikstof uitstoot wordt verminderd.
2. Minimaal 30% van het terrein wordt gebruikt voor landschappelijke en natuurwaarden. Om de werkelijke verbeteringen vast te kunnen stellen worden vooraf nulmetingen uitgevoerd t.a.v. flora en fauna en landschappelijke aspecten.
3. Rendement van de parken komt ten goede aan een gebiedsfonds voor inwoners en maatschappelijke doelen.

De ECDA wil geen rol hebben in het beheer en exploitatie van de zonneparken.

2. Maatwerk – het landschap is leidend

Drenthe heeft een oeroud landschap, dat vorige eeuw planmatig is heringericht. Toen is er een verfijnd patroon van beplantingen aan het landschap toegevoegd, waarbij ervoor is gezorgd dat waardevolle elementen van het oude landschap bewaard zijn gebleven, maar ook dat er nieuwe beplantingen zijn aangebracht.

Met de compositie van een vernieuwde groenstructuur gaf men vorm aan een landschap met een afwisseling van grootschalige openheid en kleinschalige schakeling van ruimtes. Dit patroon van beplantingen in en om de dorpen, om de essen, langs de beekdalen en op de velden bepaalt voor een belangrijk deel het beeld van het landschap met de dorpen van gemeente Tynaarlo. Dat patroon is inmiddels ‘jong erfgoed’ geworden.

In de Omgevingsvisie onderscheidt de provincie Drenthe zes landschapstypen van provinciaal belang. Hiervoor zijn de kenmerken en aspecten vastgelegd. Elk landschapstype heeft zijn eigen karakteristiek, gebaseerd op het lokale bodem- en watersysteem. Door het landschap in te richten met gebiedseigen landschapselementen en deze goed te beheren, wordt bovendien bijgedragen aan het leefgebied van lokale plant- en diersoorten. De ontwikkeling van een zonnepark of dorpsproject is een kans om het landschap en de biodiversiteit van het dorp een impuls geven.

De gemeente Tynaarlo wil voortbouwen op het patroon. Ruimtelijke ontwikkelingen, zoals ook het energielandschap en dorpsprojecten kunnen hier op inspelen. Het doel is om in het vernieuwende landschap de karakteristieken en de eigenheid van het historische landschap herkenbaar te houden. In het [Landschapsontwikkelingsplan](#) stelt de gemeente dat landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten uitgangspunt moeten zijn bij de ontwikkeling van de gemeente.

Benutten van koppelkansen

Koppelkansen zijn mogelijkheden om verschillende ruimtelijke en/of maatschappelijke ontwikkelingen tegelijkertijd aan te pakken. Het benutten van koppelkansen is een slimme manier om ruimtelijke ontwikkelingen effectiever en duurzamer aan te pakken. Door opgaven te combineren en rekening te houden met de omgeving, kunnen we de leefomgeving verbeteren en tegelijkertijd kosten en tijd besparen. In plaats van losse projecten, creëren we een samenhangend geheel dat meerwaarde biedt voor de omgeving. Zo wordt er werk gemaakt van een robuust en toekomstbestendig landschap.

Het benutten van koppelkansen bij de ontwikkeling van het energielandschap of een dorpsproject houdt in dat je verschillende opgaven en doelen combineert. Dit betekent dat je maatregelen die al gepland staan kunt combineren met andere doelen zoals klimaatadaptatie, vergroening of het creëren van recreatiemogelijkheden. Dit biedt ook kansen voor additionele financiering, aangezien er voor een aantal genoemde opgaven mogelijk al programma's en regelingen bestaan. Het slim combineren van de opgaven biedt daarom kansen op een meer integrale gebiedsontwikkeling.

Voorbeelden van koppelkansen

- Klimaatadaptatie, waterberging en waterbuffers
- Natuurontwikkeling en versterking van de biodiversiteit
- Recreatieve ontwikkeling (fiets- en wandelpaden, dorpsommetjes)
- Informatievoorziening en bewustwording
- Oplaadpunten voor deelmobiliteit of OV
- Energieopslag
- Maatschappelijke doelen, zoals een dorpsmoestuin of -voedselbos, ontmoetingsplekken

In het geval van dorpsprojecten kan ook worden gekeken naar koppelkansen die 'Energiegemeenschappen' bieden. Bij het energielandschap kunnen de mogelijkheden van een 'Energiehub' verder onderzocht worden.

Uit de werksessies:

*"De **Energiecoöperatie Drentse Aa** wil graag bijdragen aan een zonnepark waar we als gemeenschap trots op kunnen zijn – een park dat duurzame energie opwekt, het landschap versterkt, biodiversiteit vergroot en waar lokaal eigenaarschap en maatschappelijke meer waarde van belang zijn."*

3. Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur

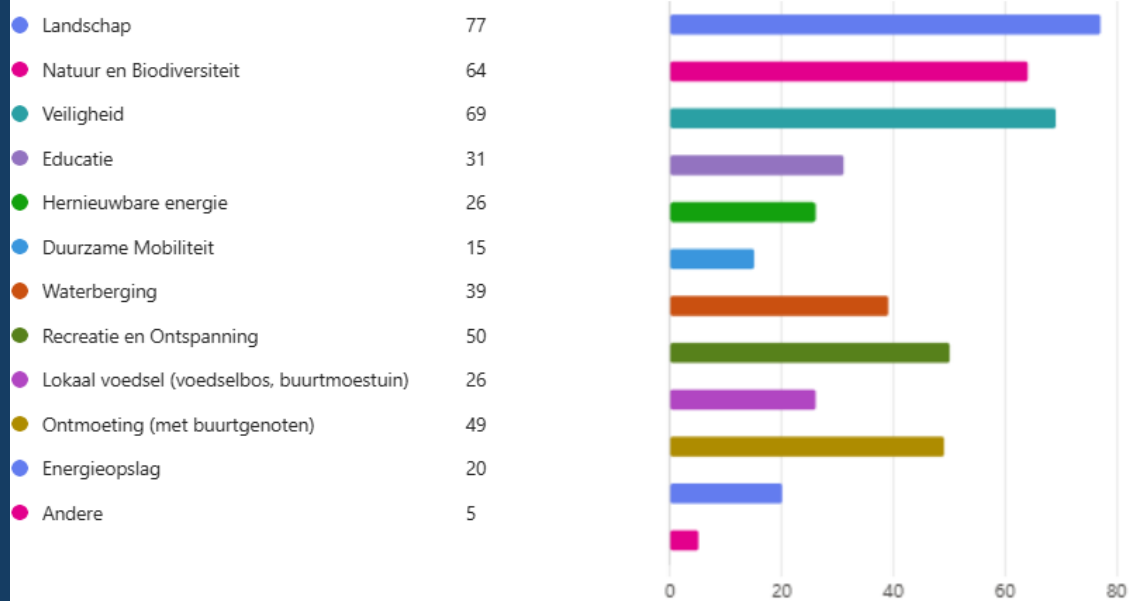
De Nederlandse natuur staat onder druk. Recent is duidelijk geworden dat er meer aandacht nodig is voor behoud en versterking van de biodiversiteit buiten de natuurgebieden. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) stelt dat, om de Nederlandse biodiversiteitsdoelen te halen, de huidige meer sectorale aanpak in de natuurgebieden gecombineerd dient te worden met een meer integrale natuurinclusieve aanpak die ook het agrarisch en het stedelijk gebied omvat.

Ook zonneparken kunnen bijdragen aan de versterking van de natuur en de biodiversiteit. Dat kan door een het behoud, het herstel of de versterking van landschapselementen om de ruimtelijke kwaliteit te waarborgen of door een deel van het gebied in te richten met nieuwe beplanting, wat bijdraagt aan het versterken van het landschap. Ook natuurinclusieve ingrepen in en rond het energielandschap of een dorpsproject kunnen een bijdrage leveren. Ecologische maatregelen, waar de landschappelijke inpassing ook toe wordt gerekend, maar ook maatregelen zoals faunapassages en het ecologisch beheer helpen soorten te overleven en zich op nieuw te vestigen of te verplaatsen. Door bij de aanleg van landschapselementen zoveel mogelijk gebruik te maken van inheemse soorten wordt groenblauwe dooradering van het gebied vergroot en de biodiversiteit versterkt. Deze soorten komen van nature voor in een bepaald gebied en zijn aangepast aan de lokale omstandigheden, zoals bodem, klimaat en interacties met andere inheemse organismen. Dit leidt tot een hogere biodiversiteit en een veerkrachtiger ecosysteem, wat essentieel is voor de gezondheid van de natuur en de mens. [De Handreiking Basiskwaliteit Natuur](#) van de provincie Drenthe geeft meer inzicht in de verschillende Drentse landschapstypen, de bijbehorende landschapselementen en soorten dieren en planten.

Uit de enquête en dorpscafés:

Zowel in de enquête als tijdens de zonnecafés gaven inwoners aan dat landschap en natuur belangrijke waarden zijn bij de realisatie van een dorpsproject. 92% van de respondenten geeft de leefomgeving een cijfer van 7 of hoger. Bij de realisatie van een dorpsproject gaan meerwaarde voor landschap en natuur voor een focus op de opbrengst van een dorpsproject.

Welke van de volgende onderwerpen vindt u belangrijk voor uw dorp?

Speelveld

Dit hoofdstuk beschrijft het geldende beleid op het gebied van duurzame (zonne-) energie en ruimtelijke ordening. Daarnaast worden kort een aantal adviezen zonder juridische status beschreven.

Bestaand beleid

Klimaatakkoord van Parijs

Het akkoord van Parijs (ook Parijs-akkoord of klimaatakkoord, 2015) is een internationaal verdrag gesloten door 159 lidstaten van de Verenigde Naties. Het belangrijkste doel van het Klimaatakkoord is om de opwarming van de aarde niet verder te laten oplopen dan 1,5°C door de CO₂-uitstoot in 2030 met 49% te verminderen vergeleken met 1990. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn.

Europese Klimaatwet

Op Europees niveau zijn in 2021 in de Europese Klimaatwet doelstellingen vastgelegd om klimaatverandering tegen te gaan. De doelstelling is om in 2030 55% minder CO₂ uit te stoten dan in 1990 en dat de EU in 2050 klimaatneutraal is. Voor de productie en bevordering van duurzame energie uit hernieuwbare bronnen is beleid vastgelegd in de richtlijn hernieuwbare energie. Het vereist dat de EU tegen 2030 ten minste 32% van haar totale energiebehoefte met hernieuwbare energie vervult.

Nationale Klimaatakkoord en energieakkoord

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het [Nationale Klimaatakkoord](#) gepresenteerd. Het Klimaatakkoord legt vast hoe Nederland de klimaatdoelen wil halen. Het gaat ervan uit dat in 2030, 70% van de stroom uit duurzame bronnen komt. Dat gebeurt met windturbines op zee, op land en met zonnepanelen op daken en in zonneparken. Voor wind en zon op land is afgesproken dat in 2030 minimaal 35 TWh geproduceerd moet worden.

Klimaatdoelen en klimaatwet

De Nederlandse klimaatdoelen zijn vastgelegd in de nationale [Klimaatwet](#). Behalve de klimaatdoelstellingen beschrijft de Klimaatwet ook het beleidskader rond de klimaatdoelstellingen.

Regionale energiestrategie (RES)

De uitwerking van de landelijke ambities rondom hernieuwbare energie vindt plaats binnen de energieregio's via de zogenaamde Regionale Energiestrategie (RES). De [RES van regio Drenthe](#) geeft inzicht in de manier waarop Drenthe wil bijdragen aan de nationale opgave voor de productie van hernieuwbare elektriciteit op land, de verduurzaming van de gebouwde omgeving en de energie-infrastructuur die daarvoor nodig is. De ambitie voor de opwekking van duurzame energie in Drenthe is 3,5TWh. De bijdrage voor zon op land in de gemeente Tynaarlo is gesteld op 0,101 TWh.

Aangescherpte voorkeursvolgorde zon op land

De [aangescherpte voorkeursvolgorde](#) (2023) voor zonne-energie op land samengevat:

1. Daken en gevels
2. Bestaand bebouwd gebied
3. Buiten bestaand bebouwd gebied
4. Landbouw- en natuurgebieden

[De provincie Drenthe hanteert de voorkeursvolgorde](#) en houdt daarbij rekening met de mogelijkheid om zonneparken op landbouwgrond te realiseren, mits dit noodzakelijk is voor het halen van de energiedoelstellingen zoals in de RES Drenthe afgesproken.

Omgevingsvisie provincie Drenthe

In de omgevingsvisie legt de overheid haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De provincie Drenthe geeft in haar [Omgevingsvisie](#) aan in 2050 volledig energieneutraal te willen zijn. Als tussenstap moet het aandeel hernieuwbare energie in 2030 op 40% liggen. Om de doelen te bereiken zet de provincie volop in op energiebesparing en de productie van hernieuwbare energie. De provincie streeft naar een mix van energie uit wind, zon, biomassa en bodemenergie. De locatiekeuze voor zonneparken en windmolens is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Wel stelt de provincie voorwaarden aan meervoudig grondgebruik, ruimtelijke kwaliteit en participatie.

Provinciale Omgevingsverordening (POV) Drenthe

In de [Omgevingsverordening van de provincie Drenthe](#) wordt verder gespecificeerd hoe zonneparken binnen de provincie gerealiseerd kunnen worden. De verordening legt voorwaarden vast voor de locatie, schaal en impact van zonneparken. Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar de ruimtelijke inpassing, landschappelijke waarden en effecten op de natuur. Zonneparken moeten voldoen aan strikte eisen voor bijvoorbeeld het behoud van de biodiversiteit, de bescherming van cultuurhistorische waarden en het behoud van landschappelijke kwaliteit. Daarnaast wordt in de verordening benadrukt dat lokale overheden en belanghebbenden betrokken moeten worden. In de Omgevingsverordening is ook het [maximum oppervlakte zonne-akkers² per gemeente](#) vastgesteld. Voor de gemeente Tynaarlo geldt een maximum oppervlakte van 101 hectare.

Beleidsregel Zon provincie Drenthe

De [Beleidsregel Zon](#) is een uitwerking van het huidige omgevingsbeleid voor de aanleg van zonneparken in Drenthe. Met deze beleidsregel kan worden gestuurd op de ruimtelijke kwaliteit, versterking van de natuur en burgerparticipatie. Deze beleidsregel is verder uitgewerkt in de volgende handreikingen:

- [Zonneakkers Drenthe-handreiking landschappelijke inpassing](#)
- [Zonnewijzer biodiversiteit-handreiking voor de aanleg en beheer van groen op zonnevelden](#)
- [Handreiking voor participatie bij zonne- en windparken](#).

Omgevingsvisie Tynaarlo

In de omgevingsvisie legt de gemeente Tynaarlo haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving tot 2040 vast. Een belangrijk thema vormt de energietransitie. De gemeente Tynaarlo wil tot 2030 een CO₂-reductie van 45% realiseren en in 2050 een reductie van 95% ten opzichte van 1990. Daarbij wil de gemeente zoveel mogelijk in haar eigen energiebehoefte voorzien. De gemeente heeft zich als doel gesteld om tot 2030 circa 100 hectare aan zonnevelden te realiseren. Hiervoor heeft de gemeente een eigen zonneladder opgesteld. De zonneladder voor de gemeente Tynaarlo ziet er als volgt uit:

1. *Zon op dak en zon op veld (< 140m²);*
2. *Restlocaties;*
3. *Kleinschalige velden (<2,5 hectare) bij de dorpen;*
Het energielandschap tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal;
4. *Grootschalige velden op landbouwgrond.*

² De maximale oppervlakte heeft betrekking op de functionele ruimte waar een zonne-akker uit bestaat. Concreet gaat het dan om zonnepanelen, onderhoudspaden, voertuigpaden anders dan onderhoudspaden, schaduwval, transformatoropstellingen, omvormers, schakelstations, infrastructuur, onderhoudsgebouwen, en hekwerken. Eventuele overige aanverwante zaken, zoals landschappelijke inpassing en groenstructuren, worden niet meegeteld.

Programma Duurzaamheid gemeente Tynaarlo

In het [Programma Duurzaamheid](#) spreekt de gemeente Tynaarlo de ambitie uit om in 2030 een gelijke hoeveelheid energie op uit hernieuwbare bronnen, als in de gemeente aan energie (warmte en elektriciteit) gebruikt wordt. Daarbij wordt de voorwaarde gesteld dat de inpassing van de energietransitie in de leefomgeving voor inwoners zo acceptabel mogelijk plaatsvindt en dat de kansen die de energietransitie met zich meebrengt zoveel mogelijk worden benut voor inwoners. De gemeente wil lokale initiatieven stimuleren en een impuls geven. Opbrengsten van projecten vloeien (deels) terug naar de dorpen en lokale gemeenschappen, zodat ter plekke geïnvesteerd kan worden in leefbaarheid.

Landschapsonwikkelingsplan Tynaarlo

Het [Landschapsonwikkelingsplan van de gemeente Tynaarlo](#) (LOP) van Tynaarlo is een beleidsdocument dat ambities en doelen voor de toekomst van het landschap vastlegt, rekening houdend met de natuurlijke kenmerken, de cultuurhistorische waarden en de wensen van de inwoners. Het LOP van Tynaarlo is geen statisch document, maar een leidraad voor de verdere ontwikkeling van het landschap. Het LOP benoemt en beschermt de belangrijkste natuur- en landschapswaarden in de gemeente en geeft aan hoe toekomstige ontwikkelingen, zoals nieuwbouw of infrastructuur, op een goede manier in het landschap kunnen worden ingepast. Ook wordt in het LOP verwezen naar regionale betekenis van de bundel van infrastructuur (Koningsas) tussen Assen en Groningen en het bijbehorende ambitieniveau.

Overige beleidsadviezen (zonder juridische status)

Gedragscode zon op land

De [Gedragscode Zon op Land](#) van brancheorganisatie Holland Solar richt zich op het bevorderen van duurzame en verantwoorde ontwikkeling van zonneparken. De code bevat richtlijnen voor het integreren van zonne-energieprojecten in het landschap, met nadruk op het minimaliseren van negatieve effecten op natuur en omgeving. Er wordt gestreefd naar transparante communicatie met lokale gemeenschappen en betrokkenen. Ook is er aandacht voor de ecologische en sociale impact, waaronder maatregelen voor biodiversiteit en het betrekken van lokale partijen. De gedragscode bevordert samenwerking met overheden en andere belanghebbenden om zonne-energieprojecten op een verantwoorde, efficiënte en duurzame manier te realiseren.

Drentsche Aa, Landschap met energie

Het document "[Drentsche Aa, landschap met energie](#)" onderzoekt de mogelijkheden om duurzame energieoplossingen te integreren in het landschap van het Drentsche Aa-gebied. Er wordt gepleit voor het zorgvuldig kiezen van locaties voor zonneparken, waarbij rekening wordt gehouden met de impact op het landschap, de biodiversiteit en de ecologische waarde. Het document stelt dat als er één gebied in het NP Drentsche Aa is dat zich leent voor een (gedeeltelijke) inrichting als energielandschap dan is dat rond Vries en Tynaarlo. Het bedrijventerrein Vriezerbrug biedt mogelijkheden qua ruimte, aansluiting op het net en bereikbaarheid. Investerings in een energielandschap kunnen een kans zijn om de voorgestelde maatregelen voor lokale verbindingen te verwezenlijken. Het gebied heeft wel degelijk kwaliteit.

Beleidskader voor dorpsprojecten

Dit beleidskader is van toepassing op **dorpsprojecten** om energie op te wekken door middel van zonnepanelen op land in de gemeente Tynaarlo (in dit stuk verwijzen wij verder naar '**dorpsproject**'). Het gaat om projecten met een netto oppervlakte van minimaal 140m² tot maximaal 2,5 hectare³. Door de aanleg van zonnepanelen te combineren met de aanleg van groenzones kan het gaan om een grotere bruto oppervlakte (tot 4,5 hectare).

Mocht een dorp besluiten om zelf elektriciteit op te willen wekken door middel van zonnepanelen op land, dan is het **beleidskader voor dorpsprojecten** van toepassing. Hierin stelt de gemeente de randvoorwaarden en spelregels om zowel meerwaarde voor de (dorps-) samenleving, het landschap en de natuur een plek te geven bij de ontwikkeling van nieuwe plannen. Bij de dorpsprojecten gelden de drie pijlers voor een beleidskader.

1. **Mensenwerk:** Een dorpsproject kan alleen tot stand komen op basis van een initiatief vanuit, en voldoende draagvlak binnen het dorp. In principe is een dorpsproject gericht op voorziening in de eigen energiebehoefte;
2. **Maatwerk:** Een dorpsproject moet passen bij de schaal van het dorpslandschap met brinken, esranden, beekdalranden en dorpshoven op de overgang naar de veldontginningen;
3. **Natuurlijk:** In een dorpsproject wordt de biodiversiteit en ecologische samenhang binnen het landschap vanaf het begin tot het einde versterkt.

In dit hoofdstuk worden de drie pijlers verder uitgewerkt, gecombineerd en afgebakend in een set spelregels.

Uit de omgevingsvisie

'Uit de gesprekken met inwoners tijdens de participatieronde komt naar voren dat inwoners zeer betrokken zijn bij de energieopgave en dat zij daar graag een bijdrage aan willen leveren. De sterke gemeenschapszin biedt de dorpen houvast om de energieopgave voor het eigen dorp gemeenschappelijk te realiseren, bijvoorbeeld door het oprichten van een dorpsenergiecoöperatie. De dorpen beslissen dan zelf hoe ze de energietransitie vormgeven en eventuele revenuen kunnen in het dorp worden ingezet, bijv. t.b.v. maatschappelijke voorzieningen, verdere verduurzaming of landschappelijke kwaliteit. De gemeente wil dan ook ruimte bieden aan dorpsenergiecoöperaties om onder eigen beheer kleinschalige zonnevelden te ontwikkelen, goed ingepast in het landschap. (...)

Kleinschalige zonnevelden bij dorpen worden ingepast in bestaande of nieuw aan te leggen dorpshoven van houtwallen, singels of bosjes. Het kleinschalige esdorpenlandschap leent zich niet voor grootschalige zonnevelden, zeker niet op de essen en in de beekdalen. Wel zijn er mogelijkheden voor meer kleinschalige zonneakkers bij de dorpen (tot 2,5 hectare), mits goed ingepast in het landschap. Dergelijke kleine velden zijn vooral interessant voor lokaal eigendom,

³ De Provinciale Omgevingsverordening stelt dat voor kleinschalige lokale initiatieven gelden in de basis dezelfde voorwaarden als voor grootschalige commerciële initiatieven, maar dat voor initiatieven kleiner dan 140 m² de regels niet van toepassing zijn. Deze zonne-akkers zijn zo kleinschalig dat separate regulering naast de bescherming die uitgaat van de kernkwaliteiten niet noodzakelijk wordt geacht.

zoals dorpsenergiecoöperaties. Het is daarbij wel van belang te kiezen voor een goede landschappelijke inpassing en voor het versterken van de biodiversiteit. Ook kan inpassing door middel van grondwalletjes (half ingraven, half ophogen) worden overwogen, waardoor panelen onder ooghoogte blijven en de achterkant van panelen niet zichtbaar is. (...)

De dorpen krijgen de ruimte om met voorstellen te komen voor het ontwikkelen van kleinschalige velden, goed ingepast in het landschap en bij voorkeur met voldoende ruimte tussen de zonnepanelen om ook de biodiversiteit te versterken. Daarbij gaat het om een netto oppervlakte aan zonnepanelen van maximaal 2,5 hectare. Door de aanleg van zonnepanelen te combineren met de aanleg van groenzones kan het gaan om een grotere oppervlakte (tot 4,5 hectare). In ieder geval moet sprake zijn van minstens 50% lokaal eigendom.'

Uit de enquête:

67% van de respondenten vindt zonne-energie belangrijk voor de energietransitie. Tegelijkertijd geven zij aan een sterke voorkeur te hebben voor zonnepanelen op daken en op 'restlocaties' boven zonneparken rond de dorpen en in het landschap.

Netcongestie en Energiegemeenschappen

Voor het energielandschap is ruimte op het net gereserveerd. Voor de dorpsprojecten ligt dat anders: daar is de komende jaren geen ruimte op het elektriciteitsnet voor beschikbaar. Dat betekent niet dat er niets mogelijk is, maar het vraagt om andere oplossingen. Wek om te beginnen niet meer op dan dat het dorp verbruikt. En kijk ook naar combinaties met lokale opslag en laadinfrastructuur.

Energiegemeenschappen bieden hier kansen. Via energiegemeenschappen kunnen burgers, lokale overheden en kleine ondernemingen samen energie opwekken, delen en verkopen. Volgens de Energiewet is een energiegemeenschap een juridische entiteit die voor haar leden, vennoten of aandeelhouders activiteiten verricht op de energiemarkt, die niet gericht is op het maken van winst en die als hoofddoel heeft het bieden van milieuvoordelen of economische of sociale voordelen in het lokale gebied waar ze werkzaam is of aan haar leden, vennoten of aandeelhouders.

Voor meer informatie, zie [NP RES](#).

Afbakening

Spelregel	Toelichting/specificatie
Een initiatief van het dorp	○ Een dorpsproject kan alleen tot stand komen op basis van een initiatief vanuit, en voldoende draagvlak binnen het dorp; ○ 'Het dorp' blijft de gehele levensduur van het project voor minstens 50% eigenaar van het dorpsproject en houdt daarmee zeggenschap.
De schaal van het dorpsproject moet passen bij de schaal van het dorp en het landschap	○ Er wordt niet meer elektriciteit opgewekt dan de huishoudens in het dorp gebruiken; ○ Uitgangspunt hierbij is dat de energieopbrengst van 1 hectare (netto oppervlakte) voorziet in de elektriciteitsbehoefte van 300 huishoudens⁴; ○ Voorbeeld: voor een dorp met 150 huishoudens geldt op basis van voorgaande een maximum van 0,5 hectare.

Uit de zonnecafés:

"De hoeveelheid opgewekte energie moet in verhouding zijn met het aantal woningen van een dorp. Anders is het uit balans. De zonneweide moet qua maat passen bij een dorp. We zouden wel kunnen nadenken over de toekomstige elektriciteitsvraag over bijvoorbeeld 15 jaar en daar rekening mee kunnen houden."

Er geldt een maximale netto oppervlakte van 2,5 hectare per dorp

- Dit deel betreft de functionele ruimte waar een zonne-opstelling uit bestaat, inclusief de zonnepanelen, onderhoudspaden, voertuigpaden anders dan onderhoudspaden, schaduwval, transformatoropstellingen, omvormers, schakelstations, infrastructuur, onderhoudsgebouwen, en hekwerken;⁵
- De minimale netto oppervlakte voor een dorpsproject is 140m². Kleinere projecten vallen niet onder de scope van dit beleidskader;
- Eventuele overige aanverwante zaken, zoals landschappelijke inpassing en groenstructuren, worden niet meegeteld;⁵
- Door de aanleg van zonnepanelen te combineren met de aanleg van extra groenzones kan kwaliteit aan de omgeving (landschap, natuur, samenleving) worden toegevoegd. Het gaat hierbij om een bruto oppervlakte van maximum 4,5 hectare. De netto oppervlakte blijft echter 2,5 hectare. De 2 extra hectares worden ingericht voor de versterking van landschap en natuur en/of maatschappelijke doelen.

⁴ Hierbij is rekening gehouden met een stijgende elektriciteitsvraag, maar tegelijkertijd ook met een toenemende efficiëntie van zonnepanelen.

⁵ Definitie Provinciale Omgevingsverordening Drenthe

Enkel- of meervoudige opstellingen

- Het initiatief kan uit een enkel of meerdere clusters bestaan;
- Het opknippen in kleinere stukken (clusters), waarvan de totale netto oppervlakte niet boven het hierboven gestelde maximum uitkomt, is toegestaan als dit bijdraagt aan een beter ontwerp;
- Hierbij moet voldoende afstand tussen clusters van opstellingen worden aangehouden.

Uitgesloten locaties

Op de volgende locaties kunnen geen dorpsprojecten gerealiseerd worden:

- Binnen het NNN (Natuurnetwerk Nederland);
- Beekdalen⁶;
- Dorpsessen⁷, m.u.v. lintopstellingen langs de esrandbeplanting;

Dorpsprojecten direct aansluitend aan de gebouwde omgeving (het dorp) krijgen de voorkeur

- Door aansluitend aan bestaande gebouwde omgeving te ontwikkelen blijven landschappelijke en ruimtelijke kwaliteiten zoveel mogelijk behouden;
- Bij initiatieven verder van de gebouwde omgeving dient in de vergunningsaanvraag gemotiveerd te worden waarom de betreffende plek de landschappelijke voorkeur krijgt boven een locatie aansluitend aan de gebouwde omgeving.

Maatwerk – het landschap is leidend

Spelregel	Toelichting
Het historisch en moderne ontworpen landschap is leidend	Het landschap, inclusief natuurlijke elementen en cultuurhistorische kenmerken vormen de basis voor de inrichting en ontwikkeling van het gebied. Bodem en water zijn hierbij sturend. Dat betekent het volgende: ○ Er wordt voortgebouwd op 'het Groene Maatpak', d.w.z. de landschaps- en beplantingsstructuur die in de tweede helft van de twintigste eeuw is ontworpen en uitgevoerd en daarna beeldbepalend is opgegroeid; Het gaat om de brinken, dreven, esomrandingen en bosjes op en om de es, de beplantingen in en langs de beekdalen en dorpshoven op overgang naar de veldontginningen; ○ In dorpsprojecten gaat het meestal niet om grote zonneweides, maar om kleinere velden in dorpshoven, of lijnvormige opstellingen gekoppeld aan de brinken, dreven, es- en beekdalranden; ○ Zo worden ook bij de ontwikkeling van een dorpsproject de karakteristieken en de eigenheid van het historische én moderne ontworpen (cultuur-)landschap behouden of versterkt;

⁶ In het Landschapsontwikkelingsplan stelt de gemeente dat in de beekdalen in principe geen plaats is voor rode ontwikkelingen.

⁷ In het Landschapsontwikkelingsplan stelt de gemeente dat openheid van dorpsessen behouden moet worden.

**Eerst een landschapsvisie,
dan locatiekeuze en
ontwerp**

- Aangebrachte versterking worden na de ontmanteling van het dorpsproject gehandhaafd. Het beheer is dan de verantwoordelijkheid van de grondeigenaar.
- Er wordt een dorpslandschapsvisie opgesteld, inclusief een beschrijving van het historisch en modern ontworpen landschap, bodem en watert als sturende systemen en de natuurlijke elementen en cultuurhistorische kenmerken en de ruimtelijke opgaven;
- De dorpslandschapsvisie is onderdeel van de vergunningsaanvraag;
- Op basis van de dorpslandschapsvisie worden mogelijke locaties voor een dorpsproject in beeld gebracht en aanvullende randvoorwaarden gedefinieerd;
- Bij het ontwerp wordt gebruik gemaakt van bestaande landschapsstructuren of worden deze versterkt;
- Bij esdorpen krijgen de volgende opties de voorkeur:
 - Het benutten van bestaande of nieuw aan te leggen 'dorpshoven' of 'veldkamers' (zie voorbeelden pagina 24 en 25);
 - Het realiseren van 'lintopstellingen' langs de es-randbeplanting (zie voorbeeld pagina 24 en 25);
- Het [Landschapsontwikkelingsplan Tynaarlo](#) is hierbij leidend;
- Voor de dorpen in het Drentse Aa gebied is de [Landschapsvisie Drentse Aa](#) richtinggevend.

**Ontwerpprincipes uit de
[Handreiking
landschappelijke inpassing](#)
worden gerespecteerd**

- Bij het ontwerp van het dorpsproject worden de beleidsregels van de provincie Drenthe en de ontwerpprincipes uit de [handreiking Landschappelijke Inpassing van de provincie Drenthe](#) gehanteerd⁸;
- Panelen, hekken, omvormers, trafohuisjes worden aan het zicht onttrokken door goede landschappelijke inpassing, zoals het versterken of aanbrengen van gebiedseigen landschapselementen.

**Creëer meerwaarde door
het benutten van
koppelkansen**

- Breng andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven van het dorp in beeld en geef deze een plek in de dorpslandschapsvisie en het ontwerp van het dorpsproject. Denk hierbij aan:
 - Recreatief gebruik, bijvoorbeeld in de vorm van dorpsommetjes, ontmoetingsplekken;
 - Klimaatadaptatie, waterberging;

⁸ Deze handreiking gaat vooral in op grotere zonnevelden en behoeft een nadere uitwerking voor kleinschaliger dorpsprojecten in dorpshoven en aan lijnvormige landschapselementen. In het kader van deze verkenning is hiermee wel een begin gemaakt. Deze dient echter samen met dorpelingen nader uitgewerkt te worden. Daarin moet ook meegenomen worden hoe deze kleinschaliger invullingen de biodiversiteit en ecologische structuur van (het patroon van) bestaande landschapselementen kunnen versterken. Bijvoorbeeld door een bosrand om de es een brede mantel-zoomvegetatie te bieden waarin de zonnepanelen zijn opgenomen. Ook nadat zonnevelden weg zijn vormen ze dan een verrijking voor de biodiversiteit en ecologische samenhang

- Lokaal voedsel: dorpsmoestuin, voedselontmoetingsplek, voedselbos;
 - Educatie, informatie en bewustwording over klimaatverandering, de energietransitie, natuur en landschap;
 - Opslag van energie;
 - Laadinfrastructuur en duurzame (deel)mobilititeit;
 - Onderzoek samen met inwoners de mogelijkheden voor een energiegemeenschap.
- Na ontmanteling wordt het plangebied op een verantwoorde manier naar de oorspronkelijke staat teruggebracht**
- De initiatiefnemer(s) ruimen aan het einde van het dorpsproject de installatie op;
 - Bij de bouw van het project wordt zoveel mogelijk gebruik van circulaire materialen;
 - Een afvalplan is onderdeel van het projectplan. Hierbij wordt aan de voorkant in het projectplan aangegeven welke afvalstromen bij ontmanteling vrij komen en wat er mee gaat gebeuren.
 - De initiatiefnemers zorgen voor herstel of versterking van het oorspronkelijke landschap of bestemming of een vooraf afgesproken andere bestemming;
 - Deze bestemming/functie na ontmanteling staat in de vergunningsaanvraag;
 - Maatregelen ter versterking van het landschap en/of de biodiversiteit die tijdens de aanleg of het beheer van het dorpsproject zijn gerealiseerd worden gehandhaafd.
- Vergunningsaanvraag**
- In de vergunningsaanvraag wordt aannemelijk gemaakt dat aan bovenstaande voorwaarden is voldaan.

Belangrijke documenten

[Landschapsontwikkelingsplan Tynaarlo](#)

[Landschapsvisie Drentsche Aa](#)

[Zonneakkers in Drenthe, handreiking landschappelijke inpassing](#)

[Handreiking basiskwaliteit natuur Drenthe](#)

[Ontwerpgids DOET \(Drentse Ontwerp en Energie Tafel\)](#)

Uit de zonnecafés:

“Je zou ook rekening kunnen houden met bepaalde koppelkansen die bijdragen aan de leefbaarheid van het dorp, bijvoorbeeld een laadpunt voor een bus waardoor deze verder kan rijden. In zo’n geval kun je iets meer opwekken.”

Voorbeeld dorpshoven en veldkamers

Aangesloten aan het dorp vind je de dorpshoven die een belangrijke rol hebben in de overgang van het dorp naar de directe omgeving. Het zijn over het algemeen veldontginningen tegen het dorp aan. Vaak worden ze ook goorns genoemd.

De dorpshoven zijn klein bij het dorp en worden groter naarmate je verder het buitengebied in gaat. In de verkenning hebben we daar enkele multifunctionele ruimtes van gemaakt, die voor ongeveer de helft gevuld zijn met zonnepanelen, maar voor de andere helft andere voor het dorp belangrijke functies kan herbergen. Dat is aan het dorp, om in overleg met grondeigenaren en met gemeente als bemiddelaar tot mooie gewenste dorpshoven te komen. Verder van het dorp, maar in de marge van de landbouwgronden zijn toch ook mogelijkheden bekeken, als optie voor de afstemming tussen landbouw en natuur. Daarom hebben we ook op twee plekken een grotere veldkamer verkend, gekoppeld aan bestaande natuurgebiedjes. Daar liggen ook kleinschalige mogelijkheden voor vee om het groen te onderhouden. Deze zonnedorpshoven en veldkamers van Zeijen zijn in een ecologische veldopstelling in landschappelijk 'veldkamers' ingepast met een dichte randbeplanting.

Voorbeeld de energieke es van Zeijen: Lintopstellingen langs de esrandbeplanting

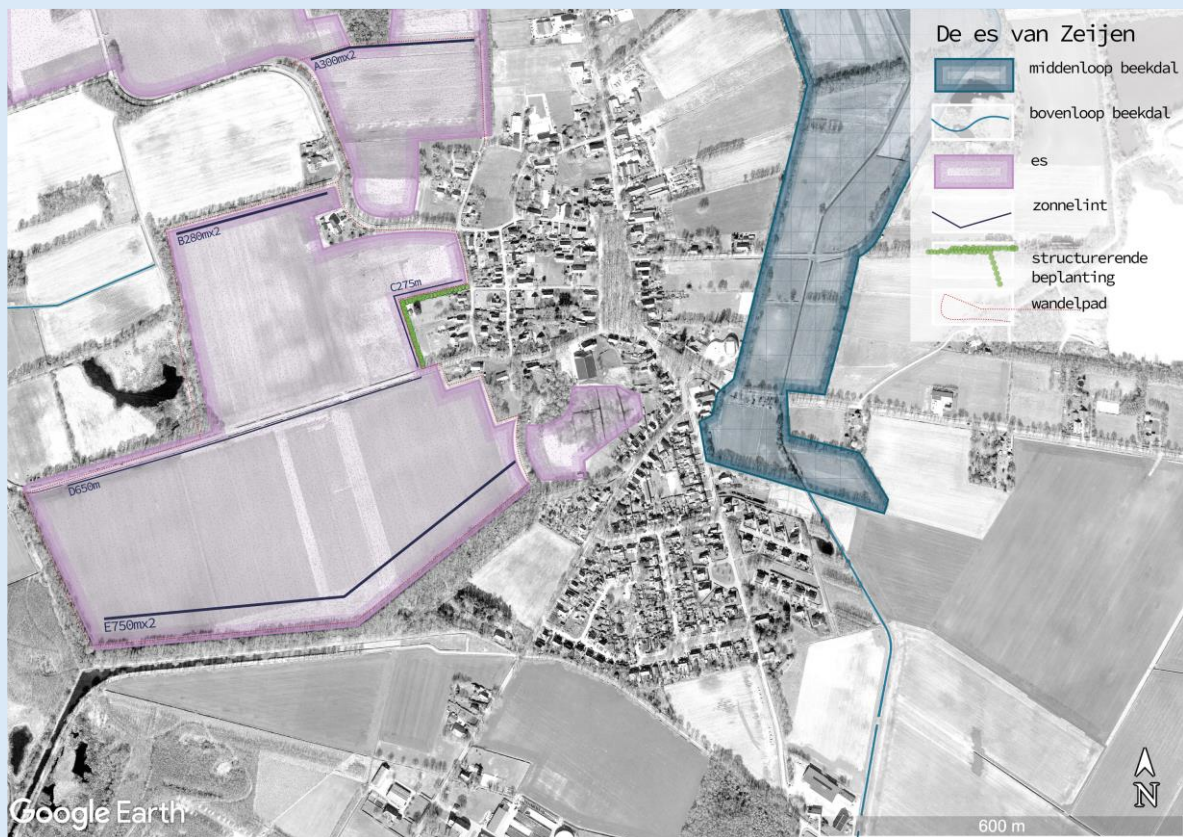
Karakteristiek voor de es is de grote open ruimte bij het dorp. Deze is omgeven door beplanting. Deels bestaat die uit bosstroken, deels uit wegbeplantingen die in de ruilverkaveling zijn aangebracht. De plantafstand van de bomen (eiken) is met zes tot acht meter veel korter dan tegenwoordig vaak wordt toegepast. Onder de eiken is vaak ook struweel aangeplant. Er is zo veel mogelijk gestreefd naar een aaneensluitende omranding van de es. Losse historische bosjes en veentjes kunnen als enclave in die open ruimte liggen. De wegen over de es zijn onbeplant om de open ruimte niet te verstoren. De wegen en de bermen zijn eigendom van de gemeente. In het voorbeeldontwerp zijn vier linten opgenomen. Ze volgen de oostwestranden van de esruimte. Twee van de linten liggen langs de zuidkant van een noordelijke randbeplanting. De linten liggen

niet langs een openbare verharde weg, hoogstens een zandpad. Er kan een ecologisch interessante biodiverse mantelzoomvegetatie ontwikkeld worden langs en tussen het lint. Eén lint loopt langs de noordkant van de zuidelijke es-omranding. Deze is vanwege de 'groene schaduwwerking' op enige afstand van de randbeplanting geplaatst. De zone tussen de rand en het panelen-lint kan als biodiversiteitstrook worden ontwikkeld. Of is hier een wandelpad mee te combineren? Het vierde lint gaat midden over de es en is gecombineerd met de (te verbreden) berm van de Zuiderstraat.

Op de foto zie je de stevige es-omranding.

Door de schaduw-werking en het perspectief van de weidse es ontstaat een donkere rand. In deze rand valt de zwarte lijn in kleur met zonnepanelen niet op. Halverwege schuift de lijn naar onder en wordt het weer sterk zichtbaar. Bij de landschappelijke inpassing van zonnepanelen wordt meestal gedacht aan 'technische' benaderingen die gericht zijn op zichtbaarheid of juist onzichtbaarheid van zonnepanelen. Landschappelijke inpassing is meer dan dat alleen.

Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur

Spelregel

Het zonneproject draagt bij aan de versterking van de biodiversiteit

Toelichting

- o Meerwaarde voor natuur een integraal onderdeel van het ontwerp en de inrichting van een dorpsproject;
- o Stuur op systeemversterking: neem maatregelen ter versterking van het landschap en landschapselementen, het watersysteem en de bodem en de groenblauwe dooradering⁹;
- o In het projectplan wordt aannemelijk gemaakt dat, en toegelicht hoe, het dorpsproject bijdraagt aan het ontwikkelen van de natuur en de biodiversiteit en welke maatregelen hieraan bijdragen en hoe.

Maak bij de versterking van landschapselementen gebruik van gebiedseigen soorten

- o Bij de versterking/ het herstel van landschapselementen en de landschappelijke inpassing worden gebiedseigen inheemse soorten gebruikt;
- o Hierbij worden de [handreiking Basiskwaliteit Natuur van de provincie Drenthe](#) en de [Zonnewijzer biodiversiteit – Handreiking voor de aanleg en beheer van groen op zonnevelden](#) gebruikt;

Creëer meerwaarde voor natuur door specifieke inrichtings- en beheermaatregelen

- o Maatregelen kunnen betrekking hebben op de randen of het vlak (onder en tussen de panelen), maar ook op de interactie/verbinding met de omgeving. Sommige maatregelen kunnen voor de bouw genomen worden.
- o Het dorpsproject wordt ecologisch beheerd (zowel m.b.t. de randen als het vlak). Hiervoor wordt een beheersplan opgesteld dat onderdeel uitmaakt van het projectplan en de vergunningsaanvraag.
- o Bij voorgaande punten wordt gebruik gemaakt van onderstaande documenten.

Documenten

[Handreiking Basiskwaliteit Natuur van de provincie Drenthe](#)

[Zonnewijzer biodiversiteit – Handreiking voor de aanleg en beheer van groen op zonnevelden](#)

Bijlage 3. Mogelijke maatregelen ter versterking van de biodiversiteit in zonne-akkers

Bijlage 1. Mogelijkheden landschappelijke inpassing met meerwaarde voor natuur

⁹ Groenblauwe dooradering, ook wel bekend als GBDA, is een benadering waarbij een netwerk van groene en blauwe elementen, zoals houtwallen, sloten en heggen, wordt geïntegreerd in het landschap. Dit netwerk verbetert de biodiversiteit, verbindt natuurgebieden en draagt bij aan een veerkrachtiger en aantrekkelijker landschap.

Uit de enquête: Welke van de onderstaande opstellingen spreken u aan?

36 %

Foto: Wim ten Brinke

31 %

33 %

15 %

12 %

30 %

Mensenwerk – inwonersparticipatie

Spelregel	Toelichting
Invloedsgebied	○ Het invloedsgebied is het gebied waar belanghebbenden wonen. Bij dorpsprojecten geldt dat alle inwoners van het dorp worden beschouwd als onderdeel van het invloedsgebied en de kans moeten krijgen om gelijkwaardig te participeren; ○ Voor de afbakening van een 'dorp' worden de grenzen van 'buurt', inclusief 'verspreide huizen' van CBS Cijfers op de Kaart gebruikt. ○ Bij de grote kernen Vries en Zuidlaren kan in overleg met de gemeente worden besloten het invloedsgebied te beperken tot het deel van het dorp. De gemeente bepaalt in dit geval het invloedsgebied.

Uit de zonnecafés:

"Het traject hoort niet te beginnen met een projectidee maar daar hoort een stap voor te zitten: het sonderen in het dorp. Begin met draagvlak te creëren in het dorp, het gesprek aan te gaan. (...). Vervolgens kun je met voldoende draagvlak de stap maken naar een potentiële locatie of een projectidee. Hierbij is het van belang dat je het voorwerk zorgvuldig hebt gedaan, dat je de tijd neemt voor het creëren van draagvlak door de gesprekken aan te gaan".

Uit de enquête:

94% van de respondenten geeft aan dat ze het belangrijk vinden dat inwoners mogen meepraten over de plannen voor een nieuw dorpsproject bij hun dorp. 49% geeft aan dat het waarschijnlijk is dat ze deel zouden nemen aan de gesprekken over een dorpsproject (score 7 of hoger). 23% geeft aan dat het waarschijnlijk is dat ze niet deelnemen (0-4) en 23% is neutraal (5-6). 24% zegt voorstander te zijn van een klein zonnepark bij hun dorp. Bijna twee derde zegt geen voorstander te zijn.

Op basis van een lokaal initiatief

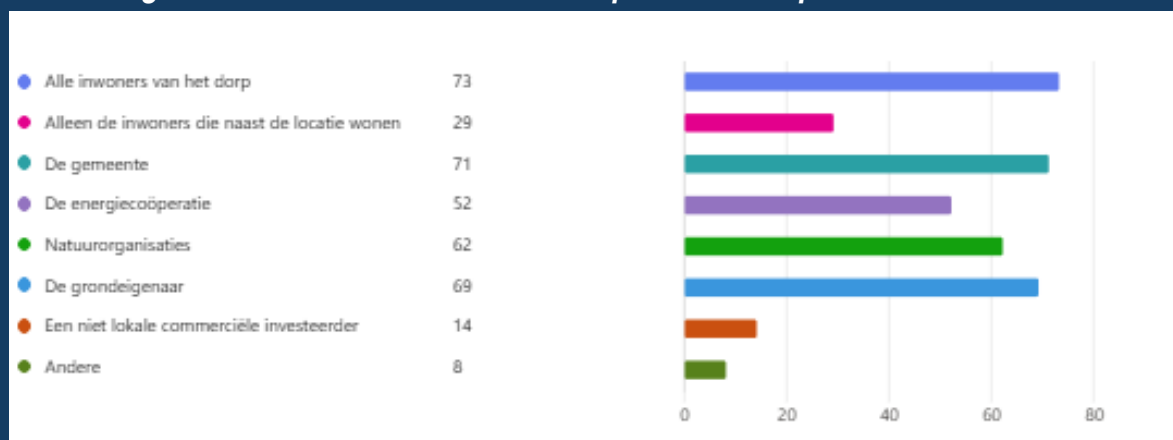
- Een dorpsproject kan alleen tot stand komen op basis van een initiatief vanuit en voldoende draagvlak binnen het dorp;
- Iedere inwoner van het dorp van 18 jaar of ouder kan initiatiefnemer zijn;
- In de praktijk zal het vaak om een groepje individuen of bijvoorbeeld de werkgroep duurzaamheid gaan.

Het dorp en overige belanghebbenden kunnen meedoen

- Ervaringen, kennis en ideeën van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in het invloedsgebied worden optimaal gebruikt om de kwaliteit van een plan zo goed mogelijk maken, en op deze manier waarde toe te voegen voor het dorp, het landschap, de natuur (flora en fauna) en het milieu.
- Alle inwoners van het dorp krijgen de mogelijkheid om deel te nemen aan het hieronder beschreven participatietraject;

- De initiatiefnemers brengen via een 'omgevingsanalyse' alle de overige belanghebbenden in kaart;
- Overige belanghebbenden en belangengroepen krijgen de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan het participatieproces of worden anderszins. Zij worden uitgenodigd voor de verschillende bijeenkomsten. Het betreft onder meer:
 - omwonenden uit een buurdorp die binnen 200 meter van de mogelijke locatie(s);
 - grondeigenaren met terreinen binnen 200 meter van de mogelijke locaties, waaronder agrariërs, de Boermarke en terreinbeherende organisaties (natuurorganisaties zoals Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten);
 - lokale natuur- en landschapsgroepen, lokale energieinitiatieven;
 - overige gebruikers van het gebied (bijvoorbeeld de lokale jagersvereniging).
- Betrek daarnaast overheden, waaronder de gemeente en het waterschap, de netbeheerder;

Uit de enquête: Stel er wordt een plan gemaakt voor een klein zonnepark naast uw dorp, wie moet er volgens u dan aan tafel zitten om mee te praten over de plannen?

Eerste dorpsbijeenkomst

- De eerste stap is het organiseren van een informatiebijeenkomst voor de bewoners van het dorp;
- De initiatiefnemer(s) organiseren deze bijeenkomst, mogelijk in overleg met de dorpsbelangenorganisatie;
- Het doel van deze bijeenkomst is om het gesprek te voeren en te onderzoeken of er draagvlak is om een eigen dorpsproject te starten en de mogelijkheden daartoe te onderzoeken.
- Hiervoor wordt een aantal stappen doorlopen:

- Alle inwoners worden ruim van tevoren schriftelijk uitgenodigd voor deze bijeenkomst. In de uitnodiging wordt het doel van de bijeenkomst duidelijk toegelicht;
- Alle op dat moment beschikbare relevante informatie wordt met inwoners gedeeld. Er wordt gestreefd naar zoveel mogelijk transparantie;
- Tijdens deze bijeenkomst krijgen inwoners informatie over de mogelijkheden om zelf een dorpsproject te realiseren, de voor- en nadelen en de spelregels die hiervoor gelden;
- Tijdens deze bijeenkomst krijgen inwoners de gelegenheid om vragen te stellen en te laten weten wat zij ervan vinden. Ook kunnen zij hun adviezen, zorgen en ideeën kwijt over een mogelijk dorpsproject;
- Tijdens deze bijeenkomst wordt geïnventariseerd of dorpsbewoners de mogelijkheid voor een eigen dorpsproject verder willen verkennen;
- Mocht er voldoende draagvlak zijn, dan wordt er tijdens deze bijeenkomst een werkgroep gevormd;
- Voldoende draagvlak in dit stadium verwijst naar de verkenning. Er wordt hier nog geen besluit genomen over de realisatie van een dorpsproject;
- De werkgroep neemt namens het dorp de regie om de mogelijkheden voor een dorpsproject verder te verkennen en uit te werken. De eerste stap is het maken van een participatieplan.

Participatieplan t.b.v. co-creatie

- De werkgroep stelt een participatieplan op;
- In het participatieplan leggen dorpsgenoten de afspraken vast over hoe participatie in het proces vorm krijgt;
- Belangrijke onderdelen van het participatieplan zijn:
- De werkvormen, de doelstellingen en de verschillende activiteiten;
- De rollen en bevoegdheden van de verschillende partijen;
- De manier waarop afspraken worden vastgelegd;
- De manier waarop werkgroep, inwoners en overige belanghebbenden betrokkenen worden met elkaar communiceren;
- De manier waarop inwoners en ander belanghebbenden vooraf de juiste achtergrondinformatie ontvangen, bijvoorbeeld door het opzetten van een online omgeving met alle relevante documenten. Hierbij wordt gestreefd naar maximale transparantie;
- Een planning;
- In het participatieplan staan onder andere de stappen, de planning en de aanpak om tot het dorpsproject te komen.
- De volgende stappen maken onderdeel uit van het participatieplan en moeten worden doorlopen;

- Een sessie t.b.v. de dorpslandschapsvisie met mogelijke locaties voor een dorpsproject;
- Een ontwerpssessie met aandacht voor een goede landschappelijke inpassing, inrichting, meerwaarde voor natuur, het beheer en het benutten van koppelkansen;
- Een werksessie financiële participatie over de mogelijkheden van financiële deelneming, en de aanwending van de opbrengsten t.b.v. het dorp;
- Presentatie van het projectplan en verantwoording met betrekking tot het doorlopen participatietraject;
- Het opstellen van een landschapsvisie, de locatiekeuze, ontwerp en inrichting, beheerplan en financiële participatie gebeuren op basis van co-creatie;
- Onder co-creatie wordt verstaan: een vorm van samenwerking, waarbij alle inwoners van het betreffende dorp de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan en invloed uit te oefenen op het proces en het resultaat ervan, in dit geval het projectplan van het dorpsproject op basis van een landschapsvisie.
- Het participatieplan wordt voorgelegd aan de inwoners van het dorp. Eventuele suggesties/ aanvullingen worden verwerkt.
- De werkgroep is verantwoordelijk voor het organiseren van het participatieproces volgens het participatieplan. De samenstelling van de werkgroep kan veranderen.

Projectplan

- Het resultaat van het co-creatieproces is een projectplan;
- Het projectplan bestaat minimaal uit de volgende onderdelen:
 - Een dorpslandschapsvisie;
 - Een ontwerp en inrichtingsplan;
 - Een beheerplan;
 - Een plan voor de ontmanteling aan het einde van het project;
 - De mogelijkheden tot financiële deelneming en de aanwending van de opbrengsten.
- Bij het maken van een dorpslandschapsvisie en bij de ontwerpssessies wordt een erkend landschapsarchitect ingeschakeld;
- De vergunningsaanvraag bevat daarnaast een verslag van het doorlopen participatietraject.
- Het projectplan is onderdeel van de vergunningsaanvraag;
- De dorpsbelangenorganisatie kan de initiatiefnemer zijn voor een dorpsproject;
- De dorpsbelangenorganisatie kan ook een faciliterende rol op zich nemen zonder zelf een standpunt in te nemen. Zij kan het dorpsproces ondersteunen en een rol spelen bij het informeren van inwoners en het organiseren van bijeenkomsten;

De dorpsbelangen-organisatie als mogelijke initiatiefnemer of faciliterende organisatie

Handhaving en monitoring

- De gemeente draagt zorg voor toezicht en handhaving tijdens de bouw en bij de oplevering;
- Bij oplevering en een jaar na oplevering is er een monitoringsactie met het dorp en andere belanghebbenden. De Inwonersschouw zonneparken is hiervoor een geschikt instrument;
- Tijdens deze monitoringsactie worden maatregelen ter versterking van het ontwerp (landschappelijke inpassing en biodiversiteit) geïdentificeerd;

Belangrijke documenten

[Handreiking voor participatie bij zonne- en windparken](#) van de provincie Drenthe

[Ontwerpgids DOET \(Drentse Ontwerp en Energie Tafel\) RES regio Drenthe](#)

Financiële participatie

Spelregel	Toelichting
Minimaal 50% lokaal eigendom: een dorpsproject van en voor inwoners	○ Minimaal 50% van het dorpsproject is en blijft eigendom van 'het dorp'; ○ Lokaal eigendom wordt geborgd door middel van een (eventueel nog op te richten) dorpscoöperatie waar alleen inwoners van het dorp lid van kunnen worden; ○ De coöperatie heeft en houdt te allen tijde een meerderheidsbelang in het dorpsproject; ○ Alle inwoners van het dorp hebben de mogelijkheid om lid worden van de coöperatie. Leden betalen een (lage) contributie; ○ Via de coöperatie hebben de inwoners (leden) de mogelijkheid om financieel te investeren in het dorpsproject; ○ De Energiecoöperatie Drentse Aa kan een ondersteunende rol spelen, maar het eigendom en de zeggenschap liggen bij het dorp en de dorpscoöperatie; ○ Onderzoek en benut de mogelijkheden van energiegemeenschappen¹⁰.

¹⁰ Een energiegemeenschap is een juridische entiteit die ten behoeve van haar leden, vennoten of aandeelhouders activiteiten op de energiemarkt verricht en als hoofddoel heeft het bieden van milieuvoordelen of economische of sociale voordelen aan haar leden, vennoten of aandeelhouders of aan de plaatselijke gebieden waar ze werkzaam is, en niet is gericht op het maken van winst. Er zijn daarnaast een aantal belangrijke voorwaarden aan de energiegemeenschap verbonden: er is vrijwilligheid van participatie en de zeggenschap ligt bij de leden.

Uit de enquête

10% van de respondenten zegt mede-eigenaar te willen worden van een mogelijk dorpsproject. 61% wil dat niet en 28% twijfelt of heeft geen mening.

15% van de respondenten zegt te willen investeren in een dorpsproject in de vorm van financiële deelneming. 67% wil dat niet en 19% twijfelt of heeft geen mening.

Onderzoek de wenselijkheid van de volgende vormen van financiële deelneming en maak afspraken

- In het participatieproces worden de verschillende vormen van financiële participatie toegelicht;
- Inwoners bepalen samen welke vormen van financiële deelneming, naast lokaal eigendom, van toepassing zijn en maken hier afspraken over die onderdeel vormen van het projectplan;
- Hierbij wordt is een 'getrapte' financiële deelneming aanbevolen:
 - Als eerste krijgen inwoners van het dorp de mogelijkheid om financieel te participeren door middel van obligaties, certificaten of aandelen;
 - Vervolgens krijgen personen van buiten het dorp de mogelijkheid om financieel te participeren door middel van obligaties, certificaten of aandelen;

Investering in het dorp via een omgevingsfonds¹¹

- Een deel van de meeropbrengsten komt ten goede van het dorp en kan worden besteed aan:
 - versterking van landschap en natuur in en rond het park of elders in het dorp;
 - sociale projecten in het dorp;
 - toevoeging van een dorpsbatterij;
 - duurzaamheidsprojecten (bijvoorbeeld de verduurzaming van huizen t.b.v. energiebesparing, plaatsen van laadpalen, ...);
 - een combinatie van bovenstaande doelstellingen;
- In de kleinere dorpen heeft het de voorkeur om de dorpsbelangenorganisatie verantwoordelijk te maken voor bestemming en beheer van het omgevingsfonds;
- In de grotere dorpen en in kleinere kernen waar de dorpsbelangenorganisatie van deze rol afziet, kan dit het best door een speciaal op te richten Stichting met vertegenwoordiging van inwoners en maatschappelijke organisaties uit de buurt;
- Per dorpsproject worden afspraken gemaakt over het bedrag dat jaarlijks in het omgevingsfonds wordt gestort. Dit is mede afhankelijk van de business case.

¹¹ De gedragscode Zon op Land van brancheorganisatie Holland Solar beschrijft de mogelijkheden van een omgevingsfonds als volgt:

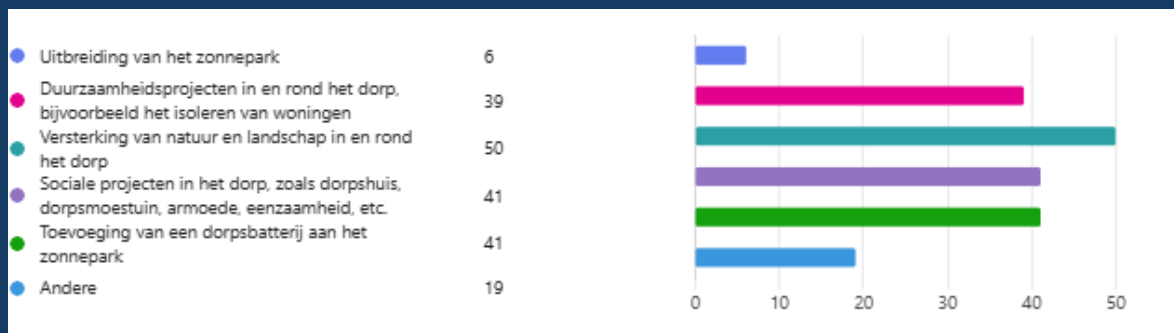
Omwonendenregeling

- Omwonenden en initiatiefnemers maken afspraken over mogelijk voordeel voor direct omwonenden;
- Het gaat om omwonenden die binnen 100 meter wonen van en direct zicht hebben op de panelen.

Uit de zonnecafés:

"Natuurlijk krijgen eerst krijgen de deelnemers een 'nette' vergoeding voor hun investering. Als er na deze vergoeding er nog winst overblijft, wie bepaalt waar deze meeropbrengsten aan uitgegeven mogen worden? In de kleinere dorpen is er een grote mate van naoberschap. In een klein dorp wordt er van uitgegaan dat iedereen lid is van dorpsbelangen. (...). De besteding wordt uitgezet door dorpsbelangen. In een groter dorp, voorbeeld Zuidlaren, werkt het niet zo. Daar valt het initiatief niet onder dorpsbelangen en zijn die verbandingen niet vanzelfsprekend. Daar wordt aangegeven dat je vooral het initiatief een mandaat moet geven. Anders ontstaan er eindeloze discussies."

Uit de enquête: Waar moet de winst volgens u aan besteed worden?

Stimuleringsbeleid gemeente

Stimuleren en ondersteunen van dorpsprocessen

- De gemeente faciliteert de contacten tussen dorpen en ondersteunende organisaties (incl. subsidieregelingen) binnen de gemeente en provincie (bijv. Steunpunt lokale energieinitiatieven, provinciale subsidieregelingen);
- De gemeente faciliteert de contacten met externe experts (landschap, natuur, participatie, zonneparken, energiegemeenschappen);
- De gemeente onderzoekt of de bestaande gemeentelijke subsidieregeling Lokale energie-initiatieven kan worden ingezet voor bewonersinitiatieven voor zonneparken;
- De gemeente is beschikbaar om het beleid en de spelregels toe te lichten;
- De gemeente maakt bovenstaande informatie toegankelijk in de vorm van een kennisbank (NB. dit kan in samenwerking met het Steunpunt Lokale Energieinitiatieven). Tot relevante informatie horen onder meer:
 - Deze spelregels;
 - Overige beleidskader en handreikingen;

- Stappenplan;
- Een database met relevante organisaties en experts die ene ondersteunende rol kunnen spelen;
- De gemeente toetst het participatieplan en de uitvoering ervan.

Uit de zonnecafés:

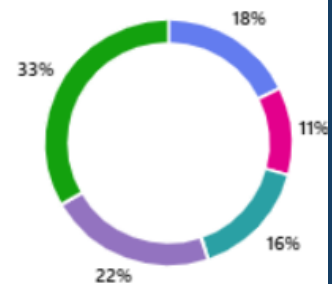
“De gemeente zou moeten faciliteren en stimuleren. Er is bijvoorbeeld behoefte aan een Toolbox voor een initiatief. Er is heel veel informatie en ondersteuning in Drenthe en landelijk en niet alleen afkomstig van de overheid (kijk een Drentse Kei, de NMFD, landelijk EnergieSamen, provincie met leningen en noem naar op). De gemeente zou moeten zorgen dat initiatieven gemakkelijk hun weg vinden in deze veelheid aan informatie en de complexiteit.”

Uit de enquête:

Respondenten zijn niet erg uitgesproken over de manier waarop zij zouden financieel willen participeren. Ondersteuning en goede informatievoorziening om tot een beslissing te komen is daarom belangrijk.

Stel er wordt een klein zonnepark bij uw dorp aangelegd, welke van deze opties voor lokale betrokkenheid bij een zonnepark spreekt u dan het meest aan?

● Mede-eigenaarschap: Omwonenden profiteren risicodragend mee als mede-eigenaar van een...	17
● Financiële deelname: Omwonenden nemen risicodragend deel aan een project, bijvoorbeeld...	11
● Omgevingsfonds: Een deel van de opbrengsten komt ten goede aan maatschappelijke doelen in de...	15
● Omwonendenregeling: Direct omwonenden ontvangen voordeel, bijvoorbeeld in de vorm van...	21
● Ik weet het niet / geen van deze opties	32

Beleidskader energielandschap

In de Omgevingsvisie heeft de gemeente Tynaarlo het gebied tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal aangewezen als zoekgebied voor een energielandschap (zie figuur 1). De totale oppervlakte van het zoekgebied betreft 260 hectare. 91 hectare daarvan bevindt zich ten zuiden van het bedrijventerrein Vriezerbrug en de overige 169 hectare ten noorden van dit bedrijventerrein.

Het zoekgebied behoort tot het voor Drenthe zo kenmerkende esdorpenlandschap. In het zuidwestelijke deel is het beekdalenlandschap herkenbaar. Op de Westeresch van Tynaarlo ligt nu het bedrijventerrein Vriezerbrug en het noordelijke deel bestaat uit zogenaamde veldgronden met een agrarische functie. Van belang zijn:

- de essen: deze voor het esdorpenlandschap kenmerkende open ruimtes zijn veelal omgeven met esrandbeplanting.
- de beekdalen: onbebouwd gebied met kleinschalige beplantingstructuren en beekdal(rand) beplanting.

Het provinciaal beleid is dan ook gericht op het behoud van de open ruimte van de dorpsessen en het versterken van esrandbeplanting en van het onbebouwde karakter en het versterken van karakteristieke beekdal(rand) beplanting.

In dit document verstaan we onder het '**energielandschap**' het gehele zoekgebied, bestaande uit het zuidelijk en noordelijk deel (zie figuur 1). Hier moet een nieuw landschap ontstaan waarin 'energie' een voorname plaats in zal nemen, maar waarbij het landschap leidend is bij het ontwerp en waarbij de versterking van het landschap een expliciet doel is. Ook de samenhang met de omgeving (met name het bedrijventerrein) wordt meegenomen in de spelregels. De ontwikkeling van het energielandschap kan niet los van de planvorming voor het gehele zoekgebied worden opgezet. Bij de ontwikkeling wordt gestreefd naar toename van de kwaliteit van de bodem, het landschap en het groen/blauwe raamwerk, dat meerdere doelen (waterberging, natuur, recreatie) bedient. Er wordt gekozen voor inrichtings- en beheersmaatregelen die ook ná het zonnepark

Figuur 1 Zoekgebied voor een energielandschap

behouden kunnen blijven. Daarvoor is een integrale gebiedsontwikkeling op basis van een integrale gebiedsvisie noodzakelijk.

Het zuidelijke deel – brongebied en beekdalenlandschap (91 ha): Van het zuidelijke deel van het zoekgebied (zie figuur xx) bestaat het westelijke deel, gelegen tegen het noord-Willemskanaal uit een bron-gebied en beekdalenlandschap. Het betreft een nat en kwetsbaar gebied met potentieel hoge natuurwaarden met lage landbouwkundige waarden. Dit gebied wordt gekenmerkt door kleinschalige graslanden, ingekaderd door houtwallen en singels.

Het oostelijke deel van dit gebied (tegen de A28) bestaat uit veldgronden met een meer open karakter. Het betreft goed gedraineerde, arme zandgronden, geschikt voor akkerbouw en/of grasland. In het zuidelijk zoekgebied bevindt zich een aantal woningen, gesitueerd aan de zuidkant van de Vriezerweg.

Uit de werksessies:

“Het gebied deel aan de A28 in het zuidelijke heeft onze voorkeur. Niemand heeft er hier last van.”

Het middendeel- de Westeresch: Tussen het noordelijke en zuidelijke deel ligt het bedrijventerrein Vriezerbrug. Hier is in principe geen ruimte voor grootschalige opwek. Het bedrijventerrein ligt grotendeels op de Westeresch van Tynaarlo. Deze dorpses wordt doorsneden door de A28. De karakteristieke beplanting aan de esranden is voor een deel verdwenen.

Het noordelijke deel – veldgronden (169 ha): het noordelijke deel bestaat hoofdzakelijk uit veldgronden met bomenrijen, boomstruwelen, bosjes en vennetjes (pingo-ruïne). Daarnaast wordt het gebied gekenmerkt door (een zekere mate van) openheid en lange zichtlijnen. Het gebied is grotendeels in agrarisch gebruik voor grasland en akkerbouw. Het bestaat uit goed gedraineerde, arme zandgronden.

In het Noordelijk zoekgebied bevinden zich meerdere woningen langs het Noord-Willemskanaal en aan de noordkant van het bedrijventerrein Vriezerbrug. Aan de Verlengde Kampstukkenweg ligt één woning centraler in het gebied. Aan de overkant van het Noord-Willemskanaal, aan de Groningerstraat van Yde de Punt tot Landgoed Bosch en Vaart, bevinden zich woningen met zicht op het zoekgebied.

Uit de werksessies:

“We willen allemaal iets voor het klimaat doen, maar er zijn ook mensen die hier wonen en recreëren.” (...) “We ervaren op deze plek ook het uitzicht en de weidsheid”

Uit de Omgevingsvisie

Een grote kans voor de opwekking van hernieuwbare energie ligt bij het plaatsen van zonnepanelen. Vooralsnog heeft de gemeente zich als doel gesteld om tot 2030 circa 100 hectare aan zonnevelden te realiseren, de ambitie van de Regionale Energiestrategie. Daarbij is uitgegaan van het huidige rendement van zonnepanelen. Bij verhoging van het rendement is minder oppervlak nodig. Na 2030 wordt opnieuw bekeken hoe de gestelde doelen ten aanzien van de energietransitie kunnen worden gehaald. In de gemeente is 36 hectare aan zonnevelden gerealiseerd (op het vliegveld, de zandwinplas en enkele kleinere opstellingen). Dat betekent dat tot 2030 nog circa 65 hectare aan zonnevelden moet worden toegevoegd. (...)

Uit landschapsonderzoek is duidelijk geworden dat de zone tussen A28 en het Noord-Willemskanaal geschikt is voor het inpassen van een energielandschap, waarbij de bestaande landschapsstructuren kunnen worden versterkt.

Uit de uitgevoerde onderzoeken blijkt dat deze zone kan fungeren als een bufferzone ten opzichte van het Nationaal Park Drentsche Aa. Voor de ontwikkeling van het energielandschap in deze zone is het van belang zorg te dragen voor een goede inpassing in het bestaande landschap en ook met het snelwegpanorama vanaf de A28. We onderscheiden een gebied ten noorden en ten zuiden van Vriezerbrug. In de gehele zone van het energielandschap moet worden ontworpen op basis van dezelfde ontwerpprincipes om er één geheel van te maken. Bij voorverkenning is gebleken dat er ten zuiden van Vriezerbrug, afhankelijk van de landschappelijke draagkracht en de aandacht voor biodiversiteit, ruimte is voor maximaal 43,5 hectare aan zonneveld.

De Koningsas biedt ruimte voor nieuwe ontwikkelingen: wonen (Vries, Yde-De Punt, Tynaarlo), landgoederen, horeca, recreatie en toerisme. Ook is er ruimte voor de aanleg van zonneparken op landbouwgrond tussen de A28 en het Noord-Willemskanaal.

Afbakening

Spelregel	Toelichting/specificatie
Er geldt een maximale opgave van 56 hectare voor het zoekgebied	○ De doelstelling van de gemeente Tynaarlo is om in 2030 0,101 TWh elektriciteit op te wekken door zon op land; ○ Dit wordt in de Provinciale Omgevingsverordening vertaald naar 101 hectare.; ○ Hiervan is 36 hectare inmiddels gerealiseerd. 9 Hectare is vergund, maar nog niet gerealiseerd (zandwinplas Tynaarlo); ○ De maximale netto oppervlakte dat in het zoekgebied bestemd zal worden voor zonneparken is 56 hectare; ○ Bij mogelijke ontwikkelingen elders in de gemeente (dorpsprojecten of initiatieven op trede 2 of 4 van de zonneladder) wordt de opgave van het zoekgebied naar beneden bijgesteld. Hierbij wordt de volgorde van vergunningsaanvragen aangehouden.
De schaal van het project moet passen bij de schaal van het landschap	○ Het totale zoekgebied is 260 hectare groot en bestaat uit een zuidelijk deel (91 hectare) en een noordelijk deel (169 hectare). Dit is exclusief het bedrijventerrein; ○ De draagkracht van het gebied en het draagvlak onder omwonenden vragen om een verdeling tussen het noordelijk en zuidelijke deel;

	○ Hierbij wordt een maximum van 34 hectare in het noordelijk deel en minimum van 22 hectare in het zuidelijk deel gehanteerd (netto oppervlakte).
Enkel- of meervoudige opstellingen	○ Het energielandschap kan bestaan uit verschillende deelprojecten met meerder initiatiefnemers (ontwikkelaars en grondeigenaren). Elk deelproject kan bestaan uit meerdere velden en/of opstellingen.
Uitgesloten locaties	○ Gezien de kwetsbaarheid van het gebied wordt het kleinschalige 'brongebied' in het zuidelijke deel uitgesloten van ontwikkelingen. Hier liggen kansen voor vernatting en natuurontwikkeling.

Maatwerk – het landschap is leidend

Spelregel	Toelichting
Het landschap is leidend	Het landschap, inclusief natuurlijke elementen en cultuurhistorische kenmerken, vormt de basis voor de inrichting en ontwikkeling van het gebied. Bodem en water zijn hierbij sturend. Bij de ontwikkeling wordt gestreefd naar toename van de kwaliteit van de bodem, het landschap en het groen/blauwe raamwerk, dat meerdere doelen (waterberging, natuur, recreatie) bedient. Er wordt gekozen voor inrichtings- en beheersmaatregelen die ook ná het zonnepark behouden kunnen blijven. Dat betekent het volgende: ○ De verschillende ruimtelijke opgaven worden in samenhang benaderd en vertaald in een door de initiatiefnemer(s) gezamenlijk te ontwikkelen integrale landschapsvisie voor het gehele zoekgebied die deel uitmaakt van de vergunningsaanvra(a)g(en); ○ Bij het maken van een gebiedsvisie en bij de ontwerpessie(s) wordt een erkend landschapsarchitect ingeschakeld; ○ Binnen deze landschapsvisie en bij de ontwikkeling van het energielandschap worden de karakteristieken en de eigenheid van het landschap behouden of versterkt; ○ Bij de keuze van de locatie(s) en het ontwerp van de deelprojecten van het energielandschap worden het landschap van het gehele zoekgebied en de in dit document opgenomen ontwerpprincipes als uitgangspunt genomen; ○ De landschappelijke inpassing vindt plaatst door het versterken of aanbrengen van gebiedseigen landschapselementen, die bijdragen aan de groenblauwe dooradering en de biodiversiteit, onder meer door het gebruik van inheemse soorten.
Een samenhangend ontwerp op basis van een landschapsvisie	○ Initiatiefnemers ontwikkelen samen met gemeente, omwonenden en overige belanghebbenden een landschapsvisie voor het gehele zoekgebied en een

gezamenlijk samenhangend ontwerp voor het energielandschap;

- De landschapsvisie en het samenhangend ontwerp vormen onderdeel van de vergunningaanvragen van de initiatiefnemer(s);
- De versterking van het landschap en de biodiversiteit zijn hierbij expliciete doelen;
- De landschapsvisie en het samenhangend ontwerp zijn van toepassing op alle deelprojecten;
- Initiatiefnemers beginnen zo vroeg mogelijk met de aanleg en het versterken van de landschapselementen voor landschappelijke inpassing;
- De directe randen van het zonnepark worden grotendeels gevormd door gebiedseigen landschapselementen ('het groene maatpak', zoals struweelwallen, boonstruwelen (zie ook: [handreiking Basiskwaliteit Natuur, provincie Drenthe](#) en de [handreiking landschappelijke inpassing](#));
- Verkeersbewegingen en de daarmee gepaard gaande (geluids-) overlast worden tot een minimum beperkt;
- Beschouw kavelruil als reële optie om tot een goede landschapsvisie en ontwerp en een acceptabele verdeling over het noordelijk en zuidelijk deelgebied te komen;
- De [Handreiking landschappelijke inpassing](#), onderdeel van de Beleidsregel zon op land van de provincie Drenthe en het [Landschapsontwikkelingsplan](#) van de gemeente Tynaarlo zijn hierbij leidend.

Gedeelde infrastructuur

- Initiatiefnemers zorgen voor een geïntegreerde technische infrastructuur, waaronder:
 - Gezamenlijke netaansluiting;
 - Gedeelde transformatorstations en kabeltracés;
 - Efficiëntere benutting van schaarse netcapaciteit.

Creëer meerwaarde voor het gebied door het benutten van koppelkansen

- Initiatiefnemers identificeren en benutten koppelkansen en maken deze onderdeel van het en ontwerp. Hieronder vallen onder meer:
 - Gebiedsontwikkeling / transitie landelijk gebied;
 - Een robuust en klimaatbestendig watersysteem;
 - Extensivering landbouw / stikstofdoelen;
 - Behoud en verbetering van de bodem- en waterkwaliteit;
 - Recreatief medegebruik;
 - Herstel landbouwkolonie Filadelfia;
 - Verbetering landschappelijke inpassing en kwaliteit bedrijventerrein Vriezerbrug;
 - Energiehub Vriezerbrug met kansen voor zon-op-dak, energieopslag en een laadstation voor elektrische voertuigen;

- De bossenstrategie van de provincie Drenthe;
- Onderzoek en benut bestaande programma's en financieringsregelingen voor deze koppelkansen en verwerk dit in een integraal plan voor het gebied.

Uit de werksessies:

"in het verleden zou het bedrijventerrein landschappelijk ingepast en 'parkachtig' ingericht worden, maar dat is niet gebeurd. En inmiddels is er allerlei hinderlijke verlichting bijgekomen. We kunnen het hier wel hebben over goede randvoorwaarden, maar hoe borg je dat, wie controleert en wie handhaaft?"

"Laten we het nou bij zonnepanelen houden en niet ook nog andere ontwikkelingen aan het gebied toevoegen. Die zijn helemaal niet wenselijk." (...)

"Er zijn kansen om de (zand) paden rond het bedrijventerrein te versterken/herstellen. Bijvoorbeeld de vroegere route over het zandpad (Groningerweg, over de es naar Tynaarlo)." (...)

"we kunnen het wel hebben over landschappelijke inpassing, maar hoelang duurt het voor een boom groot genoeg is en het zicht op het zonnepark wegneemt?"

Zuidelijk deel

Ontzie het brongebied /beekdalenlandschap

- Het brongebied/beekdalenlandschap wordt ontzien. Hier wordt ingezet op het verbeteren van de waterhuishouding en de versterking van de natuurwaarden (figuur 2).

Behoud van snelwegpanorama A28

- De zone tussen het kanaal en de A28 is onderdeel van het Parkway A28, de Koningas en het Drentse Aa gebied. Bij de inpassing van zon-op-land ontwikkeling is het vanuit deze optiek van belang om de kwalitatief hoogwaardige ruimtelijke opbouw van het landschap ter plaatste te behouden dan wel te versterken of vernieuwen.

Koppelkansen

- Initiatiefnemers onderzoeken koppelkansen in het zuidelijk gebied met betrekking tot verbeterde waterhuishouding en klimaatadaptatie;
- Onderzoek mogelijkheden van recreatieve toepassingen (wandel/fietsroutes, ook vanuit Vries, met eventuele nieuwe oversteken over het Noord-Willemskanaal.

Figuur 2 Zuidelijk deel – brongebied

Noordelijk deel

Ontwerp op basis van de volgende principes:

- **Behoud van openheid**
 - **Uit het zicht door goede landschappelijke inpassing**
 - **Voorkom (geluids-) overlast voor omwonenden**
- Deze ontwerpprincipes vormen de uitgangspunten, en zijn randvoorwaardelijk, voor het ontwerp. Concreet betekent dat het volgende:
 - Zorg met het ontwerp dat de openheid van het gebied als kwaliteit behouden blijft. Maak hierbij gebruik van (de versterking van) zichtlijnen;
 - Houd daarbij minimaal 100 meter afstand tot de woningen, mits de voorgaande ontwerpprincipes dit toelaten;
 - Het kan zijn dat 'behoud van openheid' in combinatie met 'een goede landschappelijke inpassing' vragen om een ontwerp waarbij op sommige plekken de afstand tot de woningen kleiner kan uitvallen. De initiatiefnemers gaan hierover vroegtijdig met de betreffende omwonende(n) in gesprek;
 - Direct zicht op zonnepanelen (en overige installaties en hekwerken) en (geluids-) vanuit woningen, vanaf het doorfietspad en de snelweg, alsmede overlast voor omwonenden wordt voorkomen door goede

landschappelijke inpassing en/of voldoende afstand tussen panelen en woningen.

Behoud van snelwegpanorama A28

- De zone tussen het kanaal en de A28 is onderdeel van het Parkway A28, de Koningas en het Drentse Aa gebied. Bij de inpassing van zon-op-land ontwikkeling is het vanuit deze optiek van belang om de kwalitatief hoogwaardige ruimtelijke opbouw van het landschap ter plaatste te behouden dan wel te versterken of vernieuwen.

Belangrijk documenten

- [Landschapsontwikkelingsplan Tynaarlo](#)
- [Landschapsvisie Drentsche Aa](#)
- Beleidsregel zon op land - [Zonneakkers in Drenthe, handreiking landschappelijke inpassing](#)
- [Handreiking basiskwaliteit natuur Drenthe](#)

Natuurlijk – meerwaarde voor de natuur

Spelregel	Toelichting
Het zonneproject draagt bij aan de versterking van de biodiversiteit	○ Op gebiedsniveau wordt gestreefd naar versterking van de biodiversiteit, een toename van de kwaliteit van de bodem, het landschap en het groen/blauwe raamwerk, dat meerdere doelen (waterberging, natuur, recreatie) bedient; ○ Hieronder gebruiken we de term 'meerwaarde voor natuur'; ○ Kwalitatieve en kwantitatieve randvoorwaarden en/of indicatoren met betrekking tot meerwaarde voor natuur en de daarbij behorende doelen worden verder uitgewerkt; ○ Waar voorgaande doelen niet binnen de grenzen van het zonnepark worden gerealiseerd, worden er elders in het zoekgebied maatregelen genomen om deze doelen te realiseren; ○ De doelen die gesteld worden aan 'Meerwaarde voor natuur' worden gerealiseerd: ○ binnen het zonnepark of ○ direct om het zonnepark door het aanbrengen of versterken van een robuuste landschappelijke omzoming (groenstructuren) gecombineerd met natuurwaarden of ○ Elders in het gebied op agrarische gronden, met als voorkeurslocaties de gebieden tussen het zonnepark en woningen. ○ Hierbij geldt voor het zonnepark de volgende ondergrens: ○ Binnen het zonnepark is van bovenaf gezien minimaal 25% open ruimte tussen de tafels met zonnepanelen;

- Deze ruimte wordt dusdanig ingericht dat bodemkwaliteit, waterkwaliteit en ecologische kwaliteit binnen het zonnepark gedurende de levensduur van het park niet achteruit;
- De hieruit voortkomende maatregelen zijn onderdeel van het projectplan en de vergunningsaanvraag;
- Initiatiefnemers realiseren de maatregelen zo vroegtijdig mogelijk;
- Er wordt gekozen voor inrichtings- en beheersmaatregelen die ook ná de ontmanteling van het zonnepark behouden blijven;
- De initiatiefnemers monitoren de effecten van de productie-installatie op de bodemkwaliteit, waterkwaliteit en biodiversiteit. Als het nodig is nemen zij aanvullende maatregelen om te voorkomen dat de bodemkwaliteit, de waterkwaliteit en de ecologische kwaliteit gedurende de levensduur achteruitgaan.

Randvoorwaarden

'meerwaarde voor natuur':

Randvoorwaarden binnen het zonnepark

- Verschraling;
- Aanleg kruidenrijk grasland, gebruik makend van inheemse soorten;
- Ecologisch beheer.

Randvoorwaarden direct om het zonnepark :

- Het versterken, herstellen of de aanleg van gebiedseigen landschapselementen (op basis van 'het Groene Maatpak');
- Bij de versterking/ het herstel van landschapselementen en de landschappelijke inpassing gebruiken initiatiefnemers gebiedseigen of inheemse soorten;
- Hierbij worden de beleidsregels van de provincie Drenthe en de ontwerpprincipes uit de handreiking Landschappelijke Inpassing en de Handreiking Basiskwaliteit Natuur van de provincie Drenthe gehanteerd.

Randvoorwaarden agrarische gronden buiten het zonnepark:

- op grasland:
 - stikstofvermindering;
 - verschraling van de bodem;
 - geen kunstmest en geen drijfmest;
 - een overstap van monocultuur naar een biodivers, kruidenrijk grasland in combinatie met ecologisch beheer.
- op akkerland:
 - vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen;
 - geen kunstmest en geen drijfmest;
 - overstap van monocultuur op meerdere teelten per perceel, afgewisseld met braakliggende en teeltvrije zones. Zo ontstaat meer variatie in het landschap. Door de variatie en het verspreid door het jaar bewerken en

oogsten ontstaan kansen voor het vergroten van de biodiversiteit;

- Maak hierbij gebruik van onderstaande documenten;
- De initiatiefnemer(s) maakt een ecologisch beheerplan en voert dit uit. Het beheerplan maakt onderdeel uit van het projectplan en de vergunningaanvraag;
- In de vergunningsaanvraag wordt in detail aannemelijk gemaakt dat en toegelicht hoe het project bijdraagt aan het ontwikkelen van de natuur en de biodiversiteit en welke maatregelen hieraan bijdragen en hoe dat gebeurt.

Uit de werksessies

"In het gebied komt veel wild voor, waaronder reeën, hazen, eekhoorns en dassen. Die hebben straks geen kans, maar zouden beschermd moeten worden. Waar moeten die straks naar toe? Zonneparken gaan ten koste van de natuur."

"Er zijn inmiddels ook studies die aantonen dat de biodiversiteit juist toeneemt / de natuur juist versterkt kan worden (mits goed ontworpen en ingepast)."

Belangrijke documenten

- [Handreiking Basiskwaliteit Natuur van de provincie Drenthe](#)
- Beleidsregel zon op land - [Zonnewijzer biodiversiteit – Handreiking voor de aanleg en beheer van groen op zonnevelden](#)
- Bijlage 3. Mogelijke maatregelen ter versterking van de biodiversiteit in zonne-akkers

Mensenwerk – inwonersparticipatie

Spelregel	Toelichting
Invloedsgebied	○ Het invloedsgebied is het gebied waar direct omwonenden wonen; ○ Iedereen binnen het invloedsgebied krijgt de mogelijkheid om te participeren; ○ Voor het energielandschap worden de volgende groepen tot het invloedsgebied gerekend: ○ alle bewoners en grondeigenaren binnen het zoekgebied; ○ bewoners van woningen aan de Groningerstraat en bedrijventerrein Vriezerbrug met direct zicht op het zoekgebied en binnen een afstand van 200 meter tot het zoekgebied;

Een samenhangend ontwerp, één geïntegreerd proces

- Andere belanghebbenden die de mogelijkheid moeten krijgen om deel te nemen aan het participatieproces betreffen onder meer (en indien aanwezig) :
 - lokale natuur- en landschapsgroepen;
 - overige gebruikers van het gebied (bijvoorbeeld recreatieve gebruikers, de lokale jagersvereniging).

Eerste informatiebijeenkomst

- Ervaringen, kennis en ideeën van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in het invloedsgebied worden optimaal gebruikt om de kwaliteit van een plan zo goed mogelijk maken, en op deze manier waarde toe te voegen voor de samenleving, het landschap, de natuur (flora en fauna) en het milieu.
- Bij meerdere initiatieven zorgen de initiatiefnemers voor één gezamenlijk participatietraject, resulterend in een samenhangend ontwerp.
- De eerste stap is het organiseren van een informatiebijeenkomst voor het invloedsgebied en de overige belanghebbenden;
- De initiatiefnemer(s) organiseren deze bijeenkomst in overleg met de gemeente;
- Iedereen binnen het invloedsgebied wordt ruim van tevoren schriftelijk uitgenodigd voor deze bijeenkomst. In de uitnodiging wordt het doel van de bijeenkomst duidelijk toegelicht en wordt informatie over het initiatief en de spelregels voor participatie gedeeld;
- Tijdens de startbijeenkomst wordt een aantal stappen doorlopen:
 - Een toelichting van de plannen door de initiatiefnemers;
 - Iedereen binnen het invloedsgebied krijgt de gelegenheid om vragen te stellen en te laten weten wat zij ervan vinden. Ook kunnen zij hun adviezen, zorgen en ideeën kwijt;
 - Een toelichting van de spelregels;
 - Tijdens deze bijeenkomst wordt iedereen binnen het invloedsgebied gevraagd hoe zij willen participeren in het ontwerpproces;
- [De Handreiking voor participatie zonne- en windparken Drenthe](#) van de provincie is hierbij leidend.

Opstellen van een participatieplan

- De initiatiefnemer(s) stelt een participatieplan op;
- In het participatieplan staan onder andere de stappen, de planning en de aanpak om door co-creatie met het invloedsgebied tot een landschapsvisie en een goed samenhangend ontwerp te komen;
- Het gaat hierbij niet om de vraag of er een energielandschap zal komen, maar hoe er vorm aan wordt gegeven;

- De volgende stappen maken onderdeel uit van het participatieplan en moeten worden doorlopen:
- Minimaal één bijeenkomst voor de ontwikkeling van een landschapsvisie met mogelijke locaties;
- Minimaal één ontwerpsessie met aandacht voor een goede landschappelijke inpassing, inrichting en meerwaarde voor natuur en het benutten van koppelkansen;
- Minimaal één werksessie financiële participatie;
- Belangrijke onderdelen van het participatieplan zijn:
 - De werkvormen, de verschillende activiteiten en de doelstellingen;
 - De rollen en bevoegdheden van de verschillende partijen;
 - De manier waarop afspraken worden vastgelegd;
 - De manier waarop initiatiefnemers, inwoners en andere belanghebbenden met elkaar communiceren;
 - De manier waarop iedereen binnen het invloedsgebied vooraf de juiste achtergrondinformatie ontvangen, bijvoorbeeld door het opzetten van een online omgeving met alle relevante documenten. Hierbij wordt gestreefd naar maximale transparantie;
 - Een planning;
- Het participatieplan wordt voorgelegd aan de betrokkenen en de gemeente. Eventuele suggesties/ aanvullingen worden verwerkt.

Uit de werksessies

"Ik denk aan een proces met meerder ontwerp- of werksessies. Geen enquête, maar op een manier zoals we het nu doen (d.i. het opstellen van het beleidskader). Maar met meer voorinformatie zodat we ons goed voor kunnen bereiden."

Co-creatie op basis van het participatieplan

- De initiatiefnemer(s) is verantwoordelijk voor het organiseren van het participatieproces volgens het participatieplan;
- Het opstellen van een landschapsvisie, het ontwerp en inrichting van het energielandschap gebeuren op basis van co-creatie;
- Initiatiefnemer(s) leggen hierover verantwoording af aan deelnemers en de gemeente in een participatieverslag dat deel uit maakt van de vergunningsaanvraag. Daarin staat ook wat de uitkomst hiervan is. De gemeente kan dan bepalen of dat voldoende is geweest.
- Onder co-creatie wordt verstaan: een vorm van samenwerking, waarbij iedereen binnen het invloedsgebied de mogelijkheid heeft om deel te nemen aan en invloed hebben op het proces en het resultaat van dit proces, in dit geval de ontwikkeling van het ontwerp van het energielandschap;

	○ Initiatiefnemers maken gebruik van 3D-modellen, gebiedsbezoek naar het zoekgebied en/of excursies naar bestaande zonneparken/ energielandschappen; ○ Voor het ontwikkelen van een landschapsvisie worden minimaal 3 sessies georganiseerd met betrokkenheid van een erkend landschapsarchitect; ○ ○ De initiatiefnemers zorgen voor de betrokkenheid van experts op het gebied van onder meer landschap, ontwerp, ecologie bij de verschillende sessies.
De gemeente faciliteert en toetst	○ De gemeente en de overige initiatiefnemers stellen samen een onafhankelijke gebiedsregisseur aan om het participatieproces te begeleiden; ○ De gemeente is beschikbaar om het beleid en de spelregels toe te lichten; ○ De gemeente ondersteunt inwoners met informatie en kennis; ○ De gemeente toetst het participatieplan en de uitvoering ervan;
Handhaving en monitoring	○ De gemeente draagt zorg voor toezicht en handhaving tijdens de bouw en na oplevering; ○ Een jaar na oplevering organiseert de initiatiefnemer een monitoringsactie met iedereen binnen het invloedsgebied georganiseerd; ○ De Inwonersschouw zonneparken is hiervoor een geschikt instrument; ○ Tijdens deze monitoringsactie worden maatregelen ter versterking van het ontwerp (landschappelijke inpassing en biodiversiteit) geïdentificeerd;

Financiële participatie

Spelregel	Toelichting
Streven naar 50% lokaal eigendom	○ Het streven is om tot 50% lokaal eigendom te komen; ○ Lokaal eigendom kan gerealiseerd worden door: ○ Mede-eigenaarschap van een energiecoöperatie waar alleen inwoners van de gemeente Tynaarlo lid van kunnen worden; ○ Mede-eigenaarschap van de gemeente (ook wel 'sociaal eigendom' genoemd); ○ Een combinatie van beide; ○ Bij mede-eigenaarschap van een energiecoöperatie geldt dat alle inwoners van de gemeente de mogelijkheid moeten hebben om lid te worden van de coöperatie. Leden betalen een (lage) contributie;

- Via de coöperatie hebben de inwoners (leden) de mogelijkheid om financieel te investeren in het energielandschap.
- Afspraken over lokaal eigendom worden opgenomen in het projectplan / de projectplannen;

Uit de werksessies

"We moeten dit hoe dan ook niet overlaten aan de grondeigenaren en ontwikkelaars."

Onderzoek de wenselijkheid van de volgende vormen van financiële deelneming en maak afspraken

- In het proces worden de verschillende vormen van financiële participatie toegelicht;
- Initiatiefnemers, omwonenden en overige belanghebbenden bepalen samen welke vormen van financiële participatie, naast lokaal eigendom, van toepassing zijn en maken hier afspraken over die onderdeel vormen van de afzonderlijke projectvoorstellen;
- Hierin worden de volgende mogelijkheden overwogen:
 - Niet-leden uit de gemeente krijgen de mogelijkheid om financieel te participeren door middel van obligaties, certificaten of aandelen.
 - Vervolgens krijgen personen van buiten de gemeente de mogelijkheid om financieel te participeren door middel van obligaties, certificaten of aandelen.

Investeren in de omgeving via een omgevingsfonds¹²

- Een deel van de meeropbrengsten komt ten goede aan de omgeving via een omgevingsfonds en kan worden besteed aan:
 - versterking van landschap en natuur van het zoekgebied;
 - duurzaamheidsprojecten (bijvoorbeeld de verduurzaming van huizen t.b.v. energiebesparing, plaatsen van laadpalen, ...);
 - sociale projecten binnen de gemeente;
 - een combinatie van bovenstaande doelstellingen;
- Er wordt een aparte commissie samengesteld bestaande uit vertegenwoordigers van omwonenden en andere belanghebbenden;
- Deze commissie is verantwoordelijk voor bestemming en beheer van het omgevingsfonds;
- Vooraf is niet te bepalen wat een redelijk bedrag is om te storten in een omgevingsfonds. Afspraken tussen omwonenden, overige belanghebbenden en de

¹² De gedragscode Zon op Land van brancheorganisatie Holland Solar beschrijft de mogelijkheden van een omgevingsfonds als volgt:

	initiatiefnemers hierover worden gemaakt tijdens het participatieproces; ○ Verschillende initiatiefnemers dragen pro rata bij aan het gebiedsfonds.
Investerings gemeentebreed	○ Bij 'sociaal eigendom' wordt een deel van de eventuele meeropbrengsten daarnaast aangewend om de energietransitie binnen de gemeente te stimuleren en energiearmoede tegen te gaan;
Omwonendenregeling	○ Omwonenden en initiatiefnemers maken afspraken over mogelijk voordeel voor direct omwonenden; ○ Het gaat om omwonenden die binnen 100 meter wonen van en direct zicht hebben op het zonnepark.

Stimuleringsbeleid gemeente

Deelname	○ Door op eigen gronden te ontwikkelen en/of door sociaal eigendom houdt de gemeente de regie over het ontwikkelen van een landschapsvisie en een samenhangend ontwerp;
Onderzoeken mogelijkheden energiehub Vriezerbrug	○ De gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor een energiehub. Hierbij worden de volgende functies gecombineerd: ○ Opwek zon-op-land (onderdeel energielandschap); ○ Opwek zon-op-dak bedrijventerrein Vriezerbrug en aansluiting hiervan op de kabel; ○ Lokaal verbruik van de opgewekte elektriciteit; ○ Afstemming van productie, verbruik en opslag; ○ Energieopslag; ○ Laadstation voor vrachtverkeer, OV en personenauto's;
Procesondersteuning	○ De gemeente en de overige initiatiefnemers stellen samen een onafhankelijke gebiedsregisseur aan om het participatieproces te begeleiden; ○ Ondersteuning van de Energiecoöperatie Drentse Aa (of een andere deelnemende coöperatie) om lokaal eigenaarschap te faciliteren.

Bijlage 1. Mogelijkheden landschappelijke inpassing met meerwaarde voor natuur

Bron: Handreiking provincie Drenthe

Singel

Elzensingel

Houtwal

Losse haag

Optische Horizon

Bijlage 2. Ontwerpprincipes zonneparken passend provinciaal beleid

Bron: [Zonneakkers in Drenthe – Handreiking landschappelijke inpassing](#)

A. Houd voldoende afstand tussen individuele (clusters van) zonneakkers

- Voorkom een zichtrelatie tussen individuele zonneakkers.
- Laat de dichtheid van zonneakkers in een landschapstype nooit de karakteristieken van het landschap domineren.

B. De maat van een individuele zonneakker moet passen bi het landschap

- Laat de maat van een zonneakker nooit de maat en schaal van landschapseenheden domineren.

C. Creëer meerwaarde voor het gebied

- Herstel of versterk het cultuurlandschap.
- Behoud en vergroot de biodiversiteit.
- Behoud en verbeter de bodemkwaliteit.
- Creëer mogelijkheden voor recreatief medegebruik.
- Zorg voor dubbel ruimtegebruik van de zonneakker.
- Draag bij aan een robuust en klimaatbestendig watersysteem.

D. Speel in op de omgeving en de kernkwaliteiten van het gebied

- Laat de hoogte van de panelen passen bij het landschapstype.
- Houd afstand tot wegen en bebouwing.
- Volg bestaande landschapsstructuren, verkavelingspatronen en hoogteverschillen.
- Behoud zichtlijnen.
- Respecteer de grenzen van landschappelijke eenheden.

E. Zorg voor samenhang in het ontwerp

- Zorg voor een eenduidige opstelling van de panelen.
- Positioneer bijgebouwen in een lijn.
- Kies een donkere, eenduidige kleurstelling voor hekwerken en bijgebouwen.
- Richt eventuele toegangswegen en onderhoudspaden ook op een landschappelijke manier in.

F. Zorg voor een zorgvuldige inrichting van de randen

- Werk met landschapstype eigen middelen.
- Voorkom zicht op achterkanten van panelen.
- Combineer hekwerken en andere objecten met de landschappelijke randafwerking.

G. Breng locaties na uitgebruikname in oorspronkelijke staat terug

- Zorg voor herstel of versterking van het oorspronkelijke landschap.

Bijlage 3. Mogelijke maatregelen ter versterking van de biodiversiteit

Bron: de NMFs

Bodem verbeteren

- Bodemstructuur beschermen of verbeteren (bijv. rijplaten aanbrengen tijdens aanleg, erna grond frezen en inzaaien met gras-kruidenmengsel)
- Overbemeste toplaag verwijderen
- Aanbrengen (micro-)verschillen in reliëf, nat/droog, zon/schaduw e.d.

Inrichting en versterking landschap

- Struweel of houtsingel (kan bijv. ook hakhout of eikenwal zijn, aanleg of herstel)
- Houtstapels en takkenrillen
- Kruidenrijke zomen en stroken
- Voedselbos of boomgaard
- Bosrand
- Amfibieënpoei
- Moerasje of rietveld
- Sloot voorzien van natuurrijke oevers
- Beekloop herstellen
- Veld inrichten voor akkerkruiden en (boerenland)vogels, met ook voedsel en schuilplek in de winterperiode
- Hekwerk met faunapassages

Beheer

- Ecologisch beheer
- Verschraling

Hekwerk en omheining

- Zonneveld 'in het landschap laten verdwijnen' door verdiepte rand (wadi?), waarin het hekwerk minder opvalt
- Hekwerk zo snel mogelijk maskeren, óf door het te laten overgroeien met soorten als klimop, wilde wingerd, hop, kamperfoelie, óf door er bijv. een heg naast te planten
- Zonneveld (deels) zonder hekwerk door een op natuurlijke wijze ondoordringbare rand (grondwal met struweel, waterpartij....)

Overige maatregelen

- Aansluitend terrein inrichten als natuurgebied
- Specifiek biotoop inrichten (met ook goed geborgd beheer) voor zeldzame autochtone doelsoort, die past bij de omgeving
- Autochtoon en/of biologisch geteeld materiaal gebruiken
- Veel voedsel leverende struiken en bomen (bloei en zaad/vruchten)
- Een grotere categorie (dus duurdere) bomen en struiken aanplanten

- Aanleg voorzieningen voor recreatie en educatie (waarbij het 'verhaal' van lokale energieopwek én natuur/landschap wordt ervaren)
- Energiepark benutten als natuurlijke klimaatbuffer (natuurlijk – veelal hoger – waterpeil, sloten dempen, drainage afsluiten & ruimte voor natuur)
- Verbindingszone tussen het energiepark en naburige (NNN-)natuur: blauw (bijv. natuurrijke oevers aanbrengen), evt. inclusief klompenpad A
- Verbindingszone tussen het energiepark en naburige (NNN-)natuur: groen (bijv. heggenstructuur of bomenrij versterken of terugbrengen of een slaperdijk omvormen voor ecologisch beheer), evt. inclusief klompenpad A
- Bijdrage aan project voor populatieversterking van een of enkele voor de energietransitie kwetsbare soorten vogels of vleermuizen
- Bijdrage voor innovatieproject ten behoeve van de natuur

Bijlage 4. Toelichting financiële deelneming

Bij een zonnepark kun je investeren via obligaties, aandelen of certificaten. Obligaties zijn leningen met een vaste rente, terwijl aandelen eigendom vertegenwoordigen en het risico en rendement afhankelijk is van de prestaties van het zonnepark. Certificaten zijn een tussenweg, waarbij je indirect eigenaar bent en recht hebt op een deel van de winst, maar zonder stemrecht.

Obligaties:

- Bij obligaties leen je geld aan de onderneming die het zonnepark exploiteert.
- Je ontvangt periodiek een vaste rentevergoeding en krijgt aan het einde van de looptijd je inleg terug.
- Obligaties zijn over het algemeen minder risicovol dan aandelen, omdat de rente en aflossing vastliggen.

Aandelen:

- Met aandelen word je mede-eigenaar van het zonnepark.
- Je deelt mee in de winst (dividend) en het risico van het zonnepark.
- Als het zonnepark goed presteert, kan je rendement hoger zijn dan bij obligaties, maar bij tegenvallende resultaten kan je ook verlies lijden.

Certificaten:

- Certificaten zijn een manier om indirect eigenaar te worden van een deel van het zonnepark, zonder directe zeggenschap.
- De certificaten worden uitgegeven door een Stichting Administratiekantoor (STAK) die de aandelen beheert.
- De STAK keert de winst (dividend) van het zonnepark uit aan de certificaathouders.
- Certificaten combineren het voordeel van een mogelijk hoger rendement (vergelijkbaar met aandelen) met een iets lager risico (geen stemrecht).

Welke keuze is het beste?

De beste keuze hangt af van persoonlijke voorkeur, risicobereidheid en beleggingsdoelen. Als je een vast rendement prefereert en weinig risico wilt lopen, zijn obligaties wellicht een goede optie. Als je bereid bent meer risico te nemen voor een mogelijk hoger rendement, dan zijn aandelen of certificaten wellicht interessanter.